

فرا ترکیب عوامل مؤثر در سیاست گذاری و قانون گذاری پیشگیری اجتماعی از جرم

✉ hassan_bigdeli1994@yahoo.com

حسن بیگدلی

دانشجوی دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی (واحد کرج)، کرج، ایران

شهید شاطری پور اصفهانی

استادیار گروه سیاست‌گذاری جنایی و عدالت کیفری، پژوهشکده قوه قضاییه، تهران، ایران

چکیده: پیشگیری از جرم دارای انواع گوناگونی است. یکی از مهم‌ترین نوع آن که در زمره پیشگیری‌های بلندمدت و غیرکیفری می‌باشد، پیشگیری اجتماعی است. در این نوع از پیشگیری بر شناسایی و کنترل عوامل اجتماعی و محیطی جرم‌زا از طریق مداخلات فرهنگی، آموزشی و اجتماعی تأکید دارد. این مقاله باهدف بررسی و سنتز پژوهی مطالعات منتخب با پیشگیری اجتماعی از جرم، به تحلیل و تلفیق یافته‌های پژوهشی در زمینه سیاست‌گذاری و تقنین در حوزه پیشگیری از بزهکاری پرداخته است. روش تحقیق این مطالعه، فراترکیب یا متاسنتز است که به کمک آن یافته‌های مختلف از مقالات، کتب و پایان‌نامه‌های مربوط به پیشگیری اجتماعی از جرم با روش کیفی تحلیل و بررسی شده‌اند. به طور خاص، رویکرد متاسنتز به ترکیب سیستماتیک نتایج پژوهش‌های کیفی پرداخته و تلاش دارد تا به درکی جامع از پیشگیری اجتماعی دست یابد. نتایج نشان می‌دهد که تمرکز بر پیشگیری اجتماعی، به‌ویژه از طریق تقویت نهادهای آموزشی، فرهنگی و مذهبی و افزایش مشارکت عمومی، می‌تواند تأثیر قابل توجهی در کاهش جرایم داشته باشد. همچنین، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری دقیق در زمینه‌های اقتصادی و مسکن نیز نقش بسزایی در کنترل عوامل جرم‌زا ایفا می‌کند. نتیجه‌گیری مقاله نیز بر این نکته تأکید دارد که موفقیت در پیشگیری اجتماعی، نیازمند تعامل میان نهادهای اجتماعی و دولتی، شفافیت در قانون‌گذاری، و بومی‌سازی سیاست‌ها است؛ با بهره‌گیری از این رویکردها، می‌توان به ارتقای امنیت اجتماعی و کاهش جرم‌های اجتماعی در جامعه دست یافت.

واژگان کلیدی: پیشگیری، اجتماع و فرهنگ، نهادهای مدنی، آموزش

استناد: بیگدلی، حسن؛ شاطری پور اصفهانی، شهید. (۱۴۰۴). فراترکیب عوامل مؤثر در سیاست‌گذاری و

قانون‌گذاری پیشگیری اجتماعی از جرم. دیدگاه‌های حقوق قضایی، ۳۰ (۱۱۱)، ۴۵-۸۲.

<https://doi.org/10.22034/jilvi.2025.2051500.1314>

© نویسنده‌گان.

ناشر: دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری.

مقدمه

پیشگیری اجتماعی از جرم به‌عنوان یکی از بنیادین‌ترین رویکردهای غیرکیفری در جرم‌شناسی، بر این اصل استوار است که جرم صرفاً محصول تصمیم فردی نیست، بلکه ریشه در شرایط و ساختارهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی دارد. این رویکرد در مقابل سیاست‌های کیفری واکنشی، تلاش می‌کند از طریق مداخلات اجتماعی، فرهنگی و آموزشی، نه تنها فرصت ارتکاب جرم را کاهش دهد، بلکه انگیزه‌های مجرمانه را نیز به حداقل برساند (ایزدی، ۱۳۹۹: ۵؛ ساریخانی، ۱۳۹۵: ۳۷). اهمیت چنین نگاهی در سال‌های اخیر بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است، چرا که پاسخ‌های صرفاً کیفری به دلیل ماهیت کوتاه‌مدت و غالباً سرکوبگرانه، نتوانسته‌اند به کاهش «پایدار» جرم منجر شوند، در حالی که مطالعات نشان می‌دهد تقویت سرمایه اجتماعی، ارتقای نهادهای آموزشی و فرهنگی، و افزایش مشارکت عمومی نقشی تعیین‌کننده‌ای در کاهش بزهکاری ایفا می‌کند (Crawford, 2017:45؛ گارفالو، ۲۰۲۰: ۷۵). در این میان، نقش خانواده، مدارس، رسانه‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد به‌عنوان نهادهای کلیدی در فرآیند جامعه‌پذیری و آموزش هنجارهای اجتماعی، جایگاهی اساسی دارد؛ به عبارت دیگر در ایران، نهادهای آموزشی و فرهنگی می‌توانند با برنامه‌های آموزشی و فرهنگی به تقویت همبستگی اجتماعی و کاهش جرم یاری رسانند و لذا بدین‌سان می‌بایست پیشگیری اجتماعی بخشی اساسی از سیاست‌های کلان دولت‌ها باشد که نیازمند توسعه یک سیستم هماهنگ میان نهادهای دولتی و غیردولتی است (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۱: ۶۳) در همین راستا، همکاری نهادهای دولتی و اجتماعی و مشارکت فعالانه شهروندان به‌عنوان یکی از الزامات موفقیت پیشگیری اجتماعی معرفی شده است (شریفی، ۱۳۹۷: ۲۵). با وجود گستردگی این مباحث و توجه روزافزون به آن، ادبیات علمی در حوزه پیشگیری اجتماعی همچنان با کاستی‌هایی مواجه است. نخست آنکه بیشتر پژوهش‌های موجود به شناسایی عوامل جرم‌زا و مرور مؤلفه‌های اجتماعی اکتفا کرده‌اند و کمتر کوشیده‌اند این یافته‌ها را به چهارچوب‌های عملیاتی برای سیاست‌گذاری و تقنین تبدیل کنند. دوم آنکه بدنه تحقیقات داخلی غالباً توصیفی است و عمق تحلیلی کافی برای نشان دادن سازوکارهای دقیق تأثیرگذاری عوامل اجتماعی بر بزهکاری را ندارد. سوم آنکه به‌ویژه در ایران، نتایج پژوهش‌های متعدد در یک منظومه نظام‌مند گردآوری و یکپارچه نشده‌اند تا امکان بهره‌برداری واقعی برای سیاست‌گذاران و قانون‌گذاران فراهم گردد. این امر باعث شده است که اگرچه ادبیات موجود گزاره‌های کلی و غیرقابل انکاری مانند نقش مؤثر عوامل اجتماعی در جرم‌زایی را مطرح می‌سازد، اما در عمل، توصیه‌های مشخص، کاربردی و اجرایی برای بهبود سیاست‌های مربوطه و قوانین مرتبط کمتر به چشم می‌خورد؛ نقش

قانون‌گذاری در این امر بی‌نهایت مهم است، به گونه‌ای که قوانین مرتبط باید شفاف، قابل اجرا و هماهنگ با سایر سیاست‌های جنایی تدوین شوند. شفافیت در سیاست‌گذاری و قانون‌گذاری از عوامل کلیدی موفقیت برنامه‌های پیشگیری است. قانون‌ها باید به گونه‌ای تنظیم شوند که هم مانع افزایش فرصت‌های جرم‌زا گردند و هم زمینه‌های بازپذیری اجتماعی افراد را فراهم سازند (ساریخانی، ۱۳۹۳، ۲۷). پژوهش حاضر دقیقاً در پاسخ به این خلأ شکل گرفته است. هدف اصلی این نوشتار آن است که با بهره‌گیری از روش فرا ترکیب یا متاسینتز، یافته‌های پراکنده و کیفی موجود در حوزه پیشگیری اجتماعی از جرم به صورت نظام‌مند تحلیل و ترکیب شوند تا تصویری جامع و ژرف‌تر از موضوع فراهم آید. روش فرا ترکیب به طور خاص امکان می‌دهد که پژوهشگر از سطح مرور ساده مطالعات فراتر رفته، از خلال کدگذاری و تحلیل تماتیک، مضامین پنهان و روابط میان یافته‌ها را آشکار سازد (Gough, Thomas, 2012; Petticrew & Roberts, 2006). بدین ترتیب، پژوهش حاضر علاوه بر آنکه به انسجام‌بخشی دانش موجود می‌پردازد، می‌کوشد شکاف میان پژوهش‌های دانشگاهی و عرصه سیاست‌گذاری و قانون‌گذاری را پر کند و بدین وسیله سهمی در ارتقای سیاست جنایی کشور داشته باشد. بر این اساس، پرسش‌های محوری که این مقاله در پی پاسخ به آن‌هاست چنین‌اند: نخست آنکه عوامل اجتماعی و ساختاری مؤثر بر بروز جرم که در مطالعات کیفی داخلی و بین‌المللی بارها تکرار شده‌اند، کدام‌اند و چه سازوکارهایی از طریق آن‌ها شکل می‌گیرد؟ دوم، این یافته‌ها چگونه می‌توانند به توصیه‌های سیاستی و تقنینی قابل اجرا و اولویت‌دار ترجمه شوند تا از حالت گزاره‌های کلی فراتر روند؟ و سوم، در زمینه خاص ایران، چه تدابیر تقنینی و نهادی برای بومی‌سازی این سیاست‌ها ضرورت دارد تا پیشگیری اجتماعی واقعاً عملیاتی گردد؟

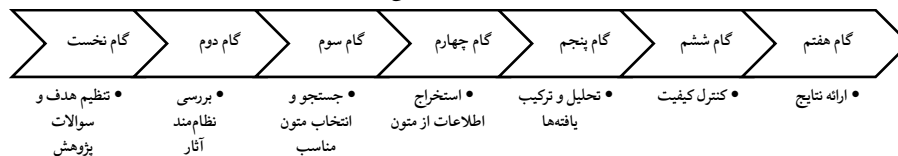
از این رو، سهم این پژوهش صرفاً محدود به گردآوری و مرور نیست، بلکه بر آن است تا از رهگذر سنتز نظام‌مند داده‌ها، چهارچوبی مفهومی و کاربردی ارائه دهد که ضمن توضیح مکانیسم‌های اجتماعی وقوع جرم، سیاست‌گذاران و قانون‌گذاران را در طراحی مداخلات مؤثر یاری کند. بدین معنا که دستاورد اصلی این تحقیق نه فقط شمارش مؤلفه‌ها، بلکه ارائه معرفتی کاربردی است که بتواند هم در سطح سیاست‌گذاری کلان و هم در حوزه قانون‌گذاری جزئی مورد استفاده قرار گیرد. ضرورت چنین تلاشی از آنجا ناشی می‌شود که پیشگیری اجتماعی، به دلیل ماهیت بلندمدت خود، نیازمند سرمایه‌گذاری گسترده در عرصه‌های فرهنگی، آموزشی و اجتماعی است و نتایج آن در کوتاه‌مدت به‌سختی قابل مشاهده است (گارفالو، ۲۰۲۰: ۸۰). با این حال، در صورتی که یافته‌های پژوهشی موجود به شکل کارآمدی در سیاست‌ها و قوانین نهادینه شود،

می‌توان انتظار داشت که در بلندمدت امنیت اجتماعی ارتقا یابد و میزان بزهکاری کاهش یابد؛ بر همین مبنا، پژوهش حاضر علاوه بر پاسخ به پرسش‌های نظری، در پی ارائه توصیه‌های مشخص برای بومی‌سازی سیاست‌های پیشگیری اجتماعی در ایران است؛ در این راستا یکی از ویژگی‌های برجسته پیشگیری اجتماعی، بومی‌سازی سیاست‌ها می‌باشد؛ یعنی سیاست‌ها باید با توجه به ویژگی‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی هر جامعه تنظیم و اجرا شوند. برای نمونه، در جوامعی با نرخ بالای فقر و بیکاری، سیاست‌های پیشگیری باید بر ارتقای شرایط اقتصادی، بهبود فرصت‌های شغلی و کاهش محرومیت اجتماعی تمرکز کنند (Crawford, 2017: 48). به طور کلی نیز این نظریات بومی شامل توصیه‌هایی است که بر اساس شواهد کیفی گردآوری شده تدوین می‌شوند و می‌توانند در عمل راهنمای سیاست‌گذاران و قانون‌گذاران قرار گیرند.

۱. روش‌شناسی پژوهش و راهبرد پژوهش

در این تحقیق از روش «متاستز»^۱ یا «فرا ترکیب» استفاده شده است. فرا ترکیب، روشی کیفی است، مبتنی بر مرور نظام‌مند مطالعات و پژوهش‌های انجام‌گرفته در خصوص یک موضوع، جهت دستیابی به شناخت عمیق پیرامون پدیده مورد مطالعه (کمالی، ۱۳۹۶: ۷۲۵). در حقیقت، در پژوهش کیفی با رویکرد فرا ترکیب، در پی فهم شاخص‌ها و اجزای دخیل در پدیده مورد مطالعه به شیوه‌ای علمی و نظام‌مند هستیم. بدین سان، ما در این پژوهش در راستای تعقیب هدف تحقیقاتی خود، بر اساس الگوی سندلوسکی و بارسو (۲۰۰۷)، نخست تحقیقات و مطالعاتی که در زمینه پیشگیری اجتماعی از جرم انجام شده بود را به صورت جامع، جمع‌آوری کردیم. سپس در گام‌های بعدی، ابتدا با بررسی عناوین این پژوهش‌ها (اعم از مقالات، کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های علمی)، نوشتارهایی را که با عنوان مربوطه خود ارتباط ساختاری نداشتند حذف کردیم و سپس این بررسی را در محتوای پژوهش‌های انجام شده نیز تعقیب کردیم تا نوشتارهایی که در محتوا وفادار به عنوان پژوهشی خود نبوده‌اند از دایره بررسی نهایی خارج شوند. به طور خلاصه، گام‌های مربوط به روش فرا ترکیب در این پژوهش را با توجه به الگوی سندلوسکی و بارسو (۲۰۰۷)، می‌توان در قالب نمودار زیر بیان نمود: (دولت کردستانی، ۱۳۹۹: ۸۶).

نمودار شماره (۱) الگوی سندلوسکی و بارسو (۲۰۰۷)

1. Meta-synthesis

۱-۱. گام‌ها و مراحل فرا ترکیب در پژوهش

در این قسمت از نوشتار، گام‌های طی شده در این پژوهش در خصوص موضوع پیشگیری اجتماعی از جرم بر اساس روش فرا ترکیب را با جزئیات مربوط به آن، به نحو تفصیلی تبیین می‌کنیم. در این راستا، هر گام را ذیل عنوانی مستقل توضیح خواهیم داد.

۱-۲. گام نخست؛ تنظیم هدف و سوالات پژوهش

در نوشتار حاضر، هدف نهایی و اصلی نظم‌دهی به تحقیقات صورت‌گرفته در زمینه پیشگیری اجتماعی از جرم و بهره‌گیری از دانش انباشته موجود و ارائه یک شمای کلی به سیاست‌گذاران و قانون‌گذار می‌باشد؛ بنابراین می‌توان گفت که نتایج این تحقیق می‌تواند قانون‌گذار و سیاست‌گذاران را در اتخاذ تصمیم مبتنی بر تحقیقات صورت‌گرفته پیشین رهنمون سازد. سؤال مطروحه نیز این است که چه عوامل مؤثری با پیوست علمی در زمینه پیشگیری اجتماعی وجود دارد؟

۱-۳. گام دوم؛ بررسی نظام‌مند متون

باتوجه به ماهیت و رویکرد خاص این مقاله، جامعه آماری مطالعه و چارچوب مطالعه و حجم مطالعاتی این پروژه شامل مطالعات پژوهشی و مداخله‌ای در قلمرو پیشگیری اجتماعی از جرم است که به صورت مکتوب و مستند در قالب‌های مختلف از جمله پایان‌نامه و رساله علمی، کتاب و مقاله در دهه‌های گذشته منتشر شده و در دسترس بوده است. بدین منظور کلیدواژه پیشگیری اجتماعی از جرم در پایگاه‌های زیر مورد جست‌وجو قرار گرفته است. ذکر این نکته نیز لازم به نظر می‌رسد که به جهت سیر پیشرفت علمی در بررسی‌های به‌روز مطالعاتی و اشراف نسبی اغلب پژوهشگران در مطالعات و بررسی‌های جدید بر مطالعات پیشین حوزه پژوهشی، سعی بر این بوده است تا مطالعات جدید صورت‌گرفته در زمینه پیشگیری اجتماعی از جرم، بیشتر مورد توجه و استفاده باشد (گفتنی است مدعای این پژوهش، آن نیست که تمامی مطالعات و پژوهش‌های مرتبط را دیده و بررسی کرده است).

جدول شماره (۱) منابع جست‌وجو شده مرتبط با موضوع در پایگاه‌های داده

۱	نورمگز	(https://www.noormags.ir)
۲	مگیران	(https://www.magiran.com)
۳	پرتال جامع علوم انسانی	(http://ensani.ir/fa)
۴	سیویلیکا	(https://civilica.com)
۵	گوگل اسکالر	(https://scholar.google.com)
۶	کتابخانه مرکزی	(https://www.nlai.ir)
۷	جهاد دانشگاهی	(https://www.SID.ir)
۸	ایرانداد	(https://ganj.irandoc.ac.ir)

۴-۱. گام سوم؛ جست‌وجو و انتخاب پژوهش‌های مناسب

در این مطالعه صرفاً پژوهش‌هایی مورد بررسی و مرور قرار گرفته‌اند که منطبق با اصول «ارتباط» و «دسترسی‌پذیری» و دارای امتیاز مورد انتظار باشند؛ بنابراین، مطالعاتی که ویژگی‌هایی همچون خروج موضوعی از مسئله پژوهش، ترجمه‌ای بودن صرف، مشابه یا تکراری بودن را داشته‌اند یا به دلیل عدم دقت نویسنده در انتخاب کلیدواژه مناسب، با خطا در جست‌وجو مواجه شده‌اند، از دایره منابع این پژوهش حذف شده‌اند. به بیان واضح‌تر، می‌توان گفت که مراحل دستیابی به جامعه آماری به شرح زیر صورت گرفته است:

جامعه آماری اولیه، با جست‌وجوی تخصصی کلیدواژه‌های پیش‌گفته با محوریت کلیدواژه اصلی «پیشگیری اجتماعی از جرم»، در موتورهای جست‌وجوی مذکور انجام شده است که جمعاً «۱۲۱» منبع علمی شامل کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های علمی، مقالات تخصصی منتشرشده در نشریات علمی و کنفرانس‌ها یافت شد. سپس در مرحله غربالگری، پژوهش‌هایی که دارای نسخه فیزیکی و الکترونیکی هستند از دو جهت «اعتبارسنجی» لازم صورت پذیرفت. ابتدا عنوان اثر و سپس چکیده و نتیجه‌گیری هر اثر بررسی شد و نتایجاً منابعی که خروج موضوعی داشته، یا هم‌پوشانی گسترده با دیگر پژوهش‌ها داشتند، حذف شدند. معیارهای دیگر همچون دسترسی‌پذیری اثر، و درجه علمی اثر و صاحب اثر، اعم از درجه علمی نویسندگان نیز مورد توجه بوده است، به نحوی که به ترتیب، استاد تمام، دانشیار، استادیار، دانش‌آموخته دکتری و دانشجویان دکتری و کارشناسی ارشد در کتاب‌ها، مقالات و پایان‌نامه‌ها و درجه علمی پژوهش در مقالات، ملاک درجه‌بندی و امتیازدهی قرار گرفته است. ملاک‌های امتیازدهی طبق جدول زیر است.

جدول شماره (۲) معیارهای امتیازدهی به آثار

امتیاز	ملاک
۱	رساله دکتری، کتب پژوهشی، طرح‌های پژوهشی و مقالات پژوهشی نسبت به سایر انواع پژوهش (پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مقاله ترویجی و...) از اهمیت بیشتری برخوردار است.
۱	پژوهش‌های انجام شده در بازه زمانی ۱۳۹۰ به بعد، از اهمیت بیشتری برخوردار است.
۱	پژوهش‌های انجام شده توسط اعضای هیئت علمی، فارغ‌التحصیلان و دانشجویان دکتری، از اهمیت بیشتری برخوردار است.
۱	پژوهش‌های انجام شده در دانشگاه‌های مطرح کشور یا منتشره (در خصوص همایش‌های برگزار شده) توسط دانشگاه‌های مطرح، از اهمیت بیشتری برخوردار است.
۱	پژوهش‌های ناظر به حل معضلات نظام کیفری ایران که واجد پیشنهادها کاربردی و عملی باشند، از اهمیت بیشتری برخوردار است.
۵	حداقل امتیاز لازم برای عبور از این مرحله و پذیرش اثر در مرحله تجزیه و تحلیل نهایی، ۳ در نظر گرفته شده است.

۵-۱. جامعه آماری

۱-۵-۱. تعداد نهایی مطالعات بررسی شده پیشگیری اجتماعی از جرم در پایگاه‌های داده

در ذیل این بخش ما اقدام به نمایش و تقریر تعداد دقیق مطالعات بررسی شده در هر یک از تقسیم‌بندی‌ها نموده و منابع منتخب را از نظر نوع منبع به پایان‌نامه‌ها و رساله‌های علمی، کتب و مقالات تفکیک کرده و در هر بخش نیز جهت شفاف‌سازی، محل انتشار، دولتی یا آزاد بودن دانشگاه‌ها و مؤسسات مرجع و حتی علمی پژوهشی یا علمی ترویجی و علمی تخصصی بودن آن‌ها اشاره می‌کنیم.

جدول شماره (۳) تعداد نهایی مطالعات بررسی شده پیشگیری اجتماعی از جرم

ردیف	نوع منبع	نام و نوع	تعداد موارد موجود	
۱	پایان‌نامه‌ها	دانشگاه‌های سراسری	۹	
		دانشگاه‌های غیردولتی (آزاد، پیام‌نور و غیرانتفاعی)	۰	
۲	کتب	انتشاراتی‌ها	۴	
۳	مقالات	علمی پژوهشی	۱۳	
		علمی - ترویجی و علمی تخصصی	۲	
		همایشی	۰	
مجموع فراوانی			۲۸	
زبان مطالعات منتخب و محل انتشار			فارسی - ایران	
تعداد نویسندگان			۳۹	
جنسیت نویسندگان			مرد	۲۷
			زن	۱۲
درجه علمی نویسندگان ^۱			دکتری و عضو هیأت علمی	۲۶
			کارشناسی ارشد ^۲	۱۱
			کارشناسی	۱
مجموع صفحات بررسی شده آثار منتخب			۲۴۴۹ صفحه	

۱. درجه علمی نویسندگان نخست مورد بررسی قرار گرفته و معیار برای تعیین درجه علمی، زمان نگارش اثر می‌باشد، بسیاری از نویسندگان با درجه کارشناسی ارشد در حال حاضر از اساتید و دارای مدرک دکتری و حتی عضو هیأت علمی دانشگاه‌های معتبر می‌باشند.

۲. تقریباً همه مواردی که در قسمت کارشناسی ارشد به عنوان نویسنده قرار داده شده است، پایان‌نامه‌هایی می‌باشد که توسط اساتید به نام و بزرگ راهنمایی و مشاوره شده‌اند.

۱-۵-۲. تعداد نهایی منابع سنتز نهایی

نمودار شماره (۲) منابع نهایی

۱-۶. گام چهارم؛ استخراج اطلاعات

در این مرحله، پژوهشگر فراترکیب باید بعد از بررسی‌های نهایی و تکمیل شدن پروسه انتخاب منابع، به سراغ استخراج اطلاعات رفته و اطلاعات لازم را استخراج نماید. این گام در قالب فرمی مخصوص جهت استخراج دقیق منابع منتخب، انجام می‌پذیرد و از آن، در گام‌های بعدی استفاده می‌شود.

۱-۷. گام پنجم و ششم؛ تحلیل و ترکیب یافته‌ها و کنترل کیفی نهایی مرور سامان‌مند (سیستماتیک) مطالعات انجام گرفته مرتبط با پیشگیری اجتماعی از جرم (با تأکید بر ادبیات پژوهشی ایران: مآخذ شناسی و استخراج داده)

در این بخش ما اقدام به بررسی آثار منتخب در حوزه پیشگیری اجتماعی کرده و در آن به صورت کاملاً مختصر و مفید، جزئیات مطالعات از قبیل شیوه و حجم نمونه، ابزار مورد استفاده، نقطه تمرکز پژوهش و یافته‌های آن را بیان خواهیم نمود. راهبرد جست‌وجو در مطالعات مرتبط با موضوع، بر اساس سؤالات و اهداف پژوهش جهت انجام مرور سیستماتیک با محوریت وسعت، عمق و دیدگاه نقادانه نسبت به موضوعات مورد کاوش، طراحی شده است؛ بنابراین راهبرد در پی شناسایی

مطالعات کافی برای یافته‌های بدون سوگیری^۱ و جامع^۲ بوده است (Gough; Thomas, 2012: 28). بر اساس سؤال مدنظر و مطابق با معیارهای ورود و خروج،^۳ هر کدام از مطالعات مرتبط با موضوع پژوهش، بر اساس ملاک‌های موضوع اثر منتخب و محتوای مرتبط گزینش شده و تلاش برای استخراج سیستماتیک، تلفیق آن‌ها بوده است؛ ترکیبی که منجر به سنخ‌بندی آثار و مطالعات قبلی شده و همچنین امکان شناسایی کمبودها، ابهامات، خلأهای شناختی در بدنه دانش و پیشینه موجود درباره موضوع یا حیطه مورد مطالعه را فراهم می‌سازد (Petticrew & Roberts, 2006: 2).

جدول شماره (۴) کتابشناسی توصیفی و داده‌های استخراج شده از مطالعات و پژوهش‌های انجام شده در خصوص پیشگیری

اجتماعی از جرم

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۱. شرم و پیشگیری از تکرار جرم / حسین غلامی (۱۳۸۸)	تبیینی - (۳۵ صفحه)	مقاله علمی ترویجی (فصلنامه علمی مطالعات پیشگیری از جرم)	بررسی حس شرمساری و احساسات درونی در پیشگیری از جرم	کتابخانه‌ای

۱- انسان خواه بزهکار یا غیر بزهکار مملو از احساسات اخلاقی متفاوت و متناقضی است. احساساتی مانند حس مسئولیت، نفرت، اندوه، شادی، تعجب، افتخار، خجالت، ندامت، گناه، شرم، ترس، تقصیر و نیز حس انتقام، درد و عدالت در سیاست‌گذاری اجتماعی و از جمله در سیاست‌گذاری جنایی و یا کیفری ممکن است هرکدام از احساسات مذکور در اولویت قرار گرفته، پرورش و تقویت آنها بیشتر مدنظر واقع شود.

۲- در نظام عدالت کیفری سنتی با تأکید بر احساساتی همانند ترس، تقصیر، انتقام، درد و عدالت، الگوهای مختلفی از واکنش نسبت به بزهکاران بالفعل و بالقوه در قالب رویکردهای بازدارنده، سزا دهنده و بازپرورانه بروز نموده است. ارزیابی انتقادی نتایج استفاده از الگوهای پاسخ دهی فوق الذکر حاکی از عدم موفقیت مورد انتظار هرکدام از آن‌ها است.

۳- برنامه‌های مختلف ترمیمی همانند میانجی‌گری، نشست‌ها، حلقه‌ها و... عمدتاً در جهت ایجاد حس مسئولیت بزهکار نسبت نتایج عمل ارتكابی و نیز ایجاد ندامت، پشیمانی و ضرورت شرمساری مثبت ناشی از توجه او به اقدامات صورت گرفته راجع به بزه دیده است.

1. Unbiased aggregation
2. Exhaustive
3. Inclusion and exclusion criterias

۴- شرمساری بازیپذیر کننده ممکن است نتایج مؤثر و خوش بینانه ای در پیشگیری از تکرار جرم نیز به دنبال داشته باشد.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۲. پیشگیری اجتماعی از جرم در پرتو تحولات ناشی از جهانی شدن فرهنگ / علی نجفی توانا و شهید شاطری پور اصفهانی، (۱۳۹۱)	تبیینی - (۳۱ صفحه)	مقاله علمی پژوهشی (فصلنامه آموزه‌های حقوق کیفری)	شناخت هویت و گستره تغییرات اجتماعی فضای فرهنگی و تغییر و تحولات در روابط و نهادهای اجتماعی و تأثیر آن بر پیشگیری از جرم	کتابخانه‌ای

۱- زندگی اجتماعی را نه در قالب یک نظم محدود و معین مکانمند بلکه در گستره زمان و فضای جهانی باید شناسایی کرد.

۲- با فضای جهانی شدن، نمی‌توان جامعه را در قالب یک نظام اجتماعی محدود نمود. جامعه با این شرایط تغییرات اجتماعی و شتابزده‌ای را تجربه می‌کند و اثر بخشی هنجارهای فرهنگی تضعیف می‌شود.

۳- یکی از راهبردهای اصلی و اساسی در حوزه کنترل اجتماعی، پیشگیری از جرم است. پیش‌زمینه‌های این نوع از پیشگیری عبارت‌اند از: ایجاد امنیت اجتماعی فراگیر، فراهم سازی توانمندی‌های لازم برای استمرار امنیت اجتماعی و وضع قوانین مناسب برای ایجاد این امنیت، آموزه زیر بنایی یکی از راهکارهای نوین پیشگیری از جرم آن است که بدون همکاری آحاد جامعه نمی‌توان به شکلی مؤثر به پیشگیری از جرم پرداخت.

۴- نظام کنترل اجتماعی جرم باید بر اساس ساختارهای اجتماعی جامعه تعریف و طراحی گردد. این ساختارهای امروزه با تغییرات و تحولات جهانی ناشی از جهانی شدن در حال تغییر هستند

۵- مهم‌ترین خصیصه حاکمیت خوب، مشارکت محور بودن دولت است.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۳. تأثیر جهانی شدن فرهنگ بر پیشگیری اجتماعی از جرم	تبیینی -	مقاله علمی پژوهشی	پیشگیری اجتماعی از جرم با تحول در ساختارهای فرهنگی	کتابخانه‌ای

شهاد شاطری‌پور اصفهانی و علی حسین نجفی ابرنآبادی (۱۳۹۱)	(۳۳ صفحه)	(فصلنامه مجلس و راهبرد)	جامعه و روابط اجتماعی و مداخله مؤثر در متغیرهای فرهنگی و اجتماعی
---	-----------	-------------------------------	--

۱- در راهبردهای پیشگیری اجتماعی، شرایط اجتماعی جرم‌زا، تشریک مساعی جامعه و نهادهای آن برای مقابله با پدیده مجرمانه و ارتباط میان کارایی و تأثیرگذاری نهادهای جامعه بر وقوع جرائم موردتوجه قرار می‌گیرد.

۲- توجه اصلی در مدل پیشگیری اجتماعی از جرم، معطوف به علل و عوامل بنیادین وقوع جرم است و برنامه‌ها و سیاست‌های جامعه و فراگیر فرهنگی در رأس مؤلفه‌های تأثیرگذار بر پیشگیری اجتماعی قرار دارند.

۳- امروزه آشنایی و درک فزاینده‌ای نسبت به نیاز پیشگیری اجتماعی از جرم به جای استفاده از راهبردهای ترمیمی در جوامع در حال شکل‌گیری است که به موجب آن باید عوامل فرهنگی و اجتماعی جرم‌زا ریشه کن شوند.

۴- در این راهبرد باید اولاً مقتضیات و زیرساخت‌های توسعه انسانی مورد توجه قرار گیرد، ثانیاً هیئت اجرایی توانایی لازم برای مدیریت پیشگیری پایدار بر مبنای واقعیات اجتماعی فرهنگی را دارا باشد.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۴. پیشگیری از جرم در نگاه رهبری / امیر سماواتی پیروز و حسن بیگدلی (۱۴۰۰)	تبیینی - (۱۷ صفحه)	مقاله علمی پژوهشی (فصلنامه رهیافت‌های پیشگیری از جرم)	سخنان معظم له در باب پیشگیری از جرم	توصیفی و تحلیلی کتابخانه‌ای

۱- پیشگیری از جرم امری علمی و تخصصی است.

۲- پیشگیری از جرم امری ذو ابعاد است که رسیدن به آن نیازمند مداخله همه قوا و نهادهای حکومتی است و قوه قضاییه به تنهایی نمی‌تواند متولی این امر باشد.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
------------------------------	--	--------------------	-------	-------

			صفحات	
کتابخانه‌ای	نقش رسانه در پیشگیری از جرم	مقاله علمی پژوهشی (فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی)	تبیینی - (۲۸ صفحه)	۵. نقش رسانه در پیشگیری از جرم در سیاست جنایی ایران / حسنعلی مؤذن زادگان و فاطمه افشاری (۱۳۹۲)

۱- در جهان امروزی، رسانه‌ها با انتقال اطلاعات جدید و مبادله افکار و عقاید عمومی، در راه پیشرفت و تمدن بشری، نقش بزرگی را بر عهده گرفته‌اند. رسانه‌های گوناگون اعم از دیداری، شنیداری و نوشتاری می‌توانند افکار و عقاید مردم را تحت تأثیر قرار دهند. اگر رسانه‌ها بدون توجه به مسائل کارشناسی تنظیم و ارائه گردد می‌تواند آثار مخربی داشته باشد.

۲- پیشگیری از جرم در رسانه‌های جمعی از طرق مختلف مانند آموزش‌های پیشگیری از جرم، نمایان‌سازی مشکلات و معضلات و تأثیر آن در سیاست جنایی جمهوری اسلامی ایران انجام می‌شود.

۳- در سیاست جنایی قضایی ایران نمی‌توان از میان رویه‌ها و آراء به طور مستقیم نقشی برای رسانه یافت، اما در میان قوانین نقشی برای پیشگیری از جرم برای قوه قضاییه در سه مرحله پیش از وقوع جرم، مرحله وقوع جرم و پس از آن در نظر گرفته شده است. در ماده ۲ فصل دوم قانون مطبوعات، رسالت مطبوعات را پیشبرد اهداف قانون اساسی می‌داند. یکی از اصلی‌ترین کارهای قوه قضاییه نیز پیشگیری از جرم است. پس رسانه می‌تواند مانند ابزاری در دست قوه قضاییه در جهت پیشگیری از جرم باشد.

ابزار	تمرکز	نوع منبع و محل نشر	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	عنوان / محقق یا محققان و سال
کتابخانه‌ای	تأثیر تعارضات فرهنگی، خرده‌فرهنگ‌ها، سبک زندگی، تأخر فرهنگی، مهاجرت، رسانه‌ها، موسیقی، جشن‌ها و سایر تولیدات فرهنگی در بروز جرایم و راهکارهای پیشگیری	پایان نامه کارشناسی ارشد (دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده علوم اقتصادی) رهنما: سید حسین حسینی مشاور: علی حسین نجفی ابرندآبادی	تبیینی - (۱۱۳ صفحه)	۶. عامل شناسی فرهنگی جرم و راه‌های پیشگیری از آن / اقبال محمدی (۱۳۹۲)

۱- فرهنگ نیز می‌تواند به عنوان یکی از اصلی‌ترین عوامل وقوع جرم باشد. فرهنگ می‌تواند به

رفتار آدمی شکل دهد.

۲- راهبردهای پیشگیری از جرم باید با درک روشن از هدف‌ها و مأموریت‌های سازمانی تدوین شود. به نظر می‌رسد که بخش عمده ناکارآمدی نهادهای فرهنگی کشور نیز به علت فقدان راهبرد فرهنگی است.

۳- در مورد راهکارهای فرهنگی در پیشگیری از جرم الگوهایی وجود دارد، برخی ناظر بر فرد است و برخی دیگر ناظر بر جامعه. الگوی کنترل درونی، امر به معروف و نهی از منکر، احساس امنیت، الگوی کنترل اجتماعی و بسیاری از نظریات دیگر دارای راهکارهای فرهنگی پیشگیری‌کننده از جرم هستند.

۴- با شناخت آسیب‌های فرهنگی جامعه‌ی ایران نظیر نداشتن برنامه‌ی فرهنگی جامع، عدم مدیریت، عدم تبادل فرهنگی، تأخر فرهنگی، عدم آموزش صحیح فرهنگی از دوران کودکی در آموزش و پرورش، راهکارهای ترمیم این آسیب‌ها را ارائه داد تا با اعتلای فرهنگی جامعه بتوان راه‌های پیشگیری از جرم را به طور تخصصی و علمی مطرح نمود.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۷. تأثیر سرمایه اجتماعی در پیشگیری از جرم / زهرا آقاعلیان (۱۳۹۲)	تبیینی - (۱۱۴ صفحه)	پایان نامه کارشناسی ارشد (دانشگاه کاشان، دانشکده علوم انسانی) راهنما: سعید قماش‌ی مشاور: محمد گنجی	بهره‌گیری از سرمایه اجتماعی در کنار سرمایه فیزیکی و انسانی در پیشگیری و کنترل جرم	کتابخانه‌ای

۱- در جوامعی که سطح سرمایه اجتماعی بالاست، میزان ارتکاب جرم و جنحه کم‌تر است.

۲- توجه به نهادهایی مانند خانواده، مدرسه و محله زندگی و فعال کردن مکانیسم‌های مشارکت مدنی و آموزش‌های صحیح می‌تواند زمینه‌ساز پیشگیری از جرم و کج روی باشد.

۳- مبنای اصلی مشارکت عمومی، در پیشگیری از جرم در جامعه، یعنی دخالت خود شهروندان در فعالیت‌ها است.

۴- دخالت کردن شهروندان و سازمان‌های غیردولتی در کاهش جرم، علاوه بر اینکه هزینه‌های دولتی را پایین می‌آورد، به لحاظ مسئولیتی هم که متوجه هریک از افراد جامعه می‌شود،

۵- حاکم شدن فرهنگ مردمی در پیشگیری از جرم و وجود تکالیف همگانی بر ادای شهادت و

گزارش جرم، موجب می‌شود خطر کشف جرایم برای مجرمان افزایش و در نتیجه بزهکاری کاهش یابد.

۶- یکی از راه‌های پرخطر کردن رفتارهای مجرمانه، تشویق و ترغیب مردم به شکایت و گزارش جرایم و ایجاد چنین فرهنگی در میان آنان است.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۸. رابطه سرمایه روانی و پیشگیری از جرم / مینا احمدی (۱۳۹۳)	تبیینی - (۱۴۶ صفحه)	پایان نامه کارشناسی ارشد (دانشگاه کاشان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی) راهنما: سعید قماش‌ی مشاور: فریبرز صدیق ارفعی	تحقیق اثبات این فرضیه است که یکی از راه‌های مبارزه با جرم، پیشگیری از طریق تقویت مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی افراد است، چراکه این امر منجر به خودکنترلی شده و برعکس ضعف این سرمایه می‌تواند عاملی در ارتکاب جرم باشد.	کتابخانه‌ای

- ۱- سرکوب توأم با خشونت هیچگاه نمی‌تواند باعث برچیده شدن جرم از جامعه گردد.
- ۲- اجرای مجازات سنگین جهت از بین رفتن جرم از جامعه تفکر باطلی است.
- ۳- مجرم تا حد زیادی محصول محیط پیرامونی خود است.
- ۴- سختی مجازات نه تنها با هدف پیشگیری از وقوع جرم مغایرت دارد بلکه آثار مجازات را که امری ضروری است نیز از بین می‌برد.
- ۵- در مورد کنترل اجتماعی از جرم و کاهش جرم باید گفت که استفاده از حربه مجازات و تنبیه نقش قاطع و کاملاً مؤثری نداشته و در برخی موارد، مجازات می‌تواند موجب گرایش به بزهکاری نیز گردد. لذا لازم است برای کاهش جرم و مبارزه با بزهکاری، استفاده از قوانین کیفری در حد ضرورت و استفاده از اقدامات پیشگیرانه از بزهکاری و جرم در سطح گسترده و به عنوان اولویت اول مدنظر باشد.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار

کتابخانه‌ای	الگوگیری از آموزه‌های دینی جهت پیشگیری از جرم و شناسایی چالش‌های قانونی و عملی نهادهای دینی و مذهبی و جایگاه آن در پیشگیری	مقاله علمی پژوهشی (فصلنامه پژوهش‌های فقه و حقوق اسلامی)	تبیینی - (۲۲ صفحه)	۹. نقش نهادهای مذهبی در پیشگیری از جرم: چالش‌ها و راهکارهای مقابله با آن / حسن حاجی تبار (۱۳۹۸)
-------------	--	---	--------------------	---

۱- یکی از مشکلات جوامع امروزی افزایش ناامنی در بعد کمی و کیفی و تأثیر مخرب آن در زندگی است. یکی از دلایل عمده آن، ناکارآمدی روش سنتی مبارزه با جرم یعنی اعمال کیفر و تقویت نهادهای کیفری است.

۲- وظیفه اعمال و به کارگیری تدابیر و روش‌های گوناگون پیشگیرانه از وقوع جرم و نابهنجاری‌های اجتماعی به عنوان تکلیف اساسی نهادهای اجتماعی اعم از خرد و کلان دولتی و رسمی به ویژه قوه قضاییه و نیروی انتظامی و امثالهم نیست بلکه تمام بخش‌های یک جامعه از خانواده تا قوه قضاییه حسب مورد دارای تکالیف اخلاقی، اجتماعی، شرعی و قانونی هستند.

۳- در سالم سازی محیط اجتماعی و خشکاندن ریشه‌ها عوامل و موقعیت‌های جرم زا می‌توان از نهادهای دینی و مذهبی مانند ستاد اقامه نماز، ستاد احیای امر به معروف و نهی از منکر و سازمان اوقاف و امور خیریه اشاره کرد. این نهادها می‌توانند با آموزه‌های دینی و تعالیم آسمانی موجب توسعه فرهنگ اسلامی و پیشگیری از جرم شوند. (این مورد در قانون برنامه چهارم توسعه، ماده ۱۰۶ به رسمیت شناخته شده است.)

۴- چالش‌های عدم بهره‌گیری از نهادهای مذهبی عبارت‌اند از: تفسیرهای گوناگون از بند ۵ اصل ۱۵۶ قانون اساسی، نبود طرح جام و کارآمد ملی برای پیشگیری از جرم، عدم توجه جدی به مشارکت سازمان‌های غیردولتی.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ایزار
۱۰. نقش سرمایه اجتماعی در پیشگیری از جرم / حاجر حسن زاده (۱۳۹۳)	تبیینی - (۱۰۷ صفحه)	پایان نامه کارشناسی ارشد (دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، دانشکده علوم اجتماع) راهنما: شهرام ابراهیمی	توجه به سرمایه اجتماعی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های پیشگیری	کتابخانه‌ای

- ۱- مشارکت مردمی جزو اصلی و استراتژی توسعه اجتماعی است.
- ۲- مهم‌ترین زمینه و گرایش به خشونت در جامعه ما در زمینه‌های اجتماعی و زمینه‌های فرهنگی می‌باشد.
- ۳- یکی از مؤلفه‌ها در زمینه پیشگیری از جرم مشارکت اجتماعی است.
- ۴- مشارکت مردم در سیاست‌گذاری و اجرای برنامه‌های پیشگیری از جرم به منظور مقابله با جرم و حفظ امنیت عمومی می‌باشد.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۱۱. جرم‌زایی نظام عدالت کیفری و راهکارهای پیشگیری از آن / احمد محمدی (۱۳۹۰)	تبیینی - (۱۷۳ صفحه)	پایان‌نامه کارشناسی ارشد (دانشکده حقوق، دانشگاه فردوسی مشهد.) راهنما: عبدالرضا جوان جعفری مشاور: علی حسین نجفی ابرندآبادی	توجه به جرم‌زایی ساختاری در ارتکاب جرایم و شرایط تکرار آن	کتابخانه‌ای

- ۱- تعامل فرد با نظام عدالت کیفری پیامدهای منفی برجسب را به همراه دارد.
- ۲- جرم‌زایی ساختاری غیر مشروع در چارچوب فرایند کیفری؛ قانون‌گذاری، قضا و اجرا مطرح است. مرحله قانون‌گذاری کیفری نقطه آغاز حقوق کیفری محسوب می‌گردد و از آنجا که این مرحله مرز میان حقوق کیفری و آزادی‌های فردی می‌باشد نسبت به دو مرحله قضا و اجرا از اهمیت بسزایی برخوردار است. در این مرحله قانون‌گذار باید در چارچوب اصول ماهوی و شکلی کیفری اقدام به قانون‌گذاری کیفری نماید.
- ۳- خروج مراجع متعدد جرم‌انگاری از جمله مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای عالی انقلاب فرهنگی و دیگر مراجع غیر صالح در جهت انحصار تقنینی و جرم‌انگاری به وسیله قوه مقننه می‌تواند به پیشگیری از جرم‌زدایی نماید.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار

			صفحات	
کتابخانه‌ای	نقش و جایگاه اصلی نهادهای مدنی در مسئله پیشگیری از تکرار جرم در مرحله پساکیفری	پایان نامه کارشناسی ارشد (دانشگاه کاشان، پردیس خواهران) راهنما: سعید قماش مشاور: عباس زراعت	تبینی - (۱۵۰ صفحه)	۱۲. نقش نهادهای مدنی در پیشگیری از تکرار جرم در مرحله پساکیفری / سعید رضانیان (۱۳۹۴)

۱- یکی از دغدغه‌های سیاست‌گیری مربوط به بازگشت مجرمین به جامعه به عنوان یک فرد سالم است.

۲- واکنش غیرکیفری و پیشگیری از برچسب مجرمانه به افراد و اتخاذ تدابیر و رویکردهای مربوط به عدالت ترمیمی می‌تواند به‌عنوان یک سیاست اتخاذ گردد.

۳- یافته‌ها نشان می‌دهد که راه‌حل بسیاری از مشکلات و مسائل اجتماعی بدون مشارکت اجتماع میسر نیست.

۴- یافته‌های تحقیق نمایان‌گر این موضوع است که همه ارکان دولتی و سازمان‌ها (مانند سازمان‌های مردم‌نهاد) در کنار قوه قضاییه باید در بخش‌های کنشی و غیرکیفری مربوط به پیشگیری از تکرار جرم همکاری نمایند؛ زیرا این همکاری می‌تواند باعث پیشگیری از تکرار جرم گردد.

ابزار	تمرکز	نوع منبع و محل نشر	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	عنوان / محقق یا محققان و سال
کتابخانه‌ای	بازپذیری مجرمین پس از آزادی از زندان در قالب پیشگیری اجتماعی	کتاب (نشر میزان)	تبینی - (۱۷۵ صفحه)	۱۳. پیشگیری از تکرار جرم در پرتو بازپذیری اجتماعی بزهکاران / شهرام ابراهیمی (۱۳۹۴)

۱- یک راهبرد پیشگیری از جرم تا زمانی که متضمن تدابیر مؤثر برای مقابله مشکل تکرار جرم نباشد، کامل محسوب نمی‌شود.

۲- طراحان راهبرد کامل باید به این واقعیت آگاه باشند که امنیت عمومی با تعدد جرایم ارتكابی بزهکارانی تهدید می‌شود که قبلاً مشمول ضمانت اجراهای کیفری ولی از ارتكاب مجدد منصرف نشده‌اند. پس باید نظام عدالت کیفری باید فوراً به اثربخشی ضمانت کیفری توجه نمایند.

۳- برنامه‌های اصلاحی باید به‌گونه‌ای باشد که بتواند بین مداخلات نظام عدالت کیفری و مداخلات اجتماع محور پیوند ایجاد کند.

۴- حبس‌های طولانی مدت مانع بازسازی اجتماعی می‌شود. دوران حبس باید بسیار سودمند باشد. در دوران آزادی فرد می‌توان با یک حمایت تکمیلی به بازسازی اجتماعی او کمک نمود.

۵- بازسازی معیوب محکومین می‌تواند آن‌ها را وارد یک چرخه تکرار جرم و محکومیت جدید و طرد جدی توسط جامعه نماید.

۶- یافته‌ها برای طراحی برنامه‌های کلی:

۱- تعیین اهداف واقعی و تحقق پذیر

۲- ضرورت مبانی نظری و استدلال‌های منطقی برای هر برنامه

۳- ایجاد معیارهای دقیق و مشخص برای قابلیت پذیر برنامه

۴- دقت لازم به مشکلات حین اجرا

۵- اطمینان از اینکه منابع انسانی و مالی در دسترس می‌باشد

۶- درگیر نمودن اجتماع محلی مورد نظر

۷- اخذ نظر بهره‌مندان از این تدابیر و مشاوره با آنان

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۱۴. نقش قوه مجریه در پیشگیری اجتماعی از جرم / عادل ساریخانی و مریم سلطانی بهلولی (۱۳۹۵)	تبیینی - (۱۴ صفحه)	مقاله علمی پژوهشی (فصلنامه حقوقی دادگستری)	توجه به بسترهای موجود در قوه قضائیه جهت پیشگیری از جرم	کتابخانه‌ای

۱- پیشگیری اجتماعی از جرم به معنای حذف بسترهای جرم‌زا و سیاست‌های پیشگیری از جرم در بلندمدت از وظایف آموزش و پرورش و سازمان‌های مرتبط با مسائل ارتباط جمعی و غیره است.

۲- با توجه به ابزار و ساختارهای مورد نیاز، پیشگیری از جرم توسط قوه قضائیه به صورت کامل امکان پذیر نبوده و این وظیفه با ابزارهای در دسترس قوه مجریه هماهنگی بیشتری دارد.

۳- پیشگیری اجتماعی و وضعی، قبل از ارتکاب جرم امری غیر قضایی است و بهترین شیوه سپردن آن به قوه مجریه است.

۴- وقتی قانون اساسی تأمین شغل، مسکن، بیمه و خدمات آموزش و پرورش بر عهده قوه مجریه است حاکی از آن است که بخش مهم از پیشگیری اولیه را بر عهده این قوه نهاد است.

۶- عدم اشاره مستقیم قانون‌گذار به پیشگیری از جرم توسط قوه مجریه موجب شده است تا برنامه‌ریزی‌ها و پیش‌بینی‌های بودجه‌ای مربوط به پیشگیری از جرم در این قوه، جایگاهی نداشته باشد.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۱۵. نقش آموزش همگانی در پیش‌گیری اجتماعی از وقوع جرم / سهیلا خصاف (۱۳۹۵)	تبینی - (۲۰۳ صفحه)	پایان نامه کارشناسی ارشد (دانشگاه کاشان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی) راهنما: سعید قماش	آسیب‌های اجتماعی و کمبود اطلاعات مردم در بروز آسیب‌های اجتماعی و جرایم	کتابخانه‌ای

- ۱- بسیاری از آسیب‌های اجتماعی ناشی از بی‌اطلاعی مردم است. یکی از بهترین راهکارها در حل این مشکل، آموزش است. چراکه آموزش در قانون اساسی ذکر شده و یک حق مسلم است.
- ۲- وزارت آموزش و پرورش، صداوسیما، دانشگاه‌ها و... با استفاده از رسانه و مطبوعات می‌توانند نقش اساسی در بالا بردن سطح آگاهی مردم برای بزه دیده نشدن ایفا نمایند. (استفاده از ابزار رسانه برای آموزش همگانی)
- ۳- انسان‌ها به ذات، خوپذیر و پندپذیر هستند و با آموزش می‌توان آن‌ها را اجتماعی به بار آورد.
- ۴- اگر آموزش‌های مذهبی، اصلاح باوری دینی مردم، ارتقا و تعلیم مهارت‌های اساسی زندگی از جمله صبر و تحمل در برابر ناملایمات، زمان مناسب برای تصمیم‌گیری و آموزش کنترل خشم به درستی صورت گیرد، می‌تواند موجب کاهش بروز جرائم در جامعه گردد.
- ۵- تلاش سازمان‌های دولتی و حکومتی در پیشگیری از جرم کفایت نمی‌کند و برای توفیق در این مسیر باید همکاری و مشارکت مردم به وجود بیاید.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۱۶. مطالعه تطبیقی راهبرد پیشگیری از جرم در مدل‌های مردم سالار و اقتدارگرای فراگیر	تبینی - (۲۱ صفحه)	مقاله علمی پژوهشی (دوفصلنامه علمی حقوق تطبیقی)	تأمین امنیت توسط حاکمیت و سیاست‌های کنترل جرم با الگوی دموکراتیک سیاست جنایی	کتابخانه‌ای

	و اقتدارگرایی فراگیر			سیاست جنایی ^۱ / شهرداد دارایی و علی نجفی توانا (۱۳۹۵)
--	----------------------	--	--	--

۱- بر اساس محورهای سه‌گانه آزادی برابری و قدرت سه مدل کلی سیاست جنایی لیبرال دموکراتیک آزادی مدار، سیاست جنایی اقتدارگرایی فراگیر از هم تفکیک می‌شود. ارزش غالب در سیاست جنایی دولت‌های مردم‌سالار آزادی است و نظام سیاسی مبتنی بر نمایندگی و مردم‌سالاری است.

۲- با تفکیک جرم و انحراف در مدل دموکراتیک سیاست جنایی و پاسداشت اصل قانونمندی جرم و مجازات، دولت می‌تواند اقدام به سامان‌دهی پاسخ‌دهی به جرم و انحراف را انجام دهد. در مقابل، در مدل اقتدارگرایی فراگیر، دولت به کلیه رفتارهای حاکی از عدم قبول هنجارها می‌پردازد. در این مدل دولت بدون تفکیک بزه از انحراف اقدام به سرکوب می‌کند. مردم و جامعه در این مدل جایگاهی ندارند و حاکمیت به محض عدول شهروندان از هنجارهای اجتماعی، به آن‌ها به‌عنوان جرم پاسخ می‌دهد. در این نوع رویکرد ما شاهد اقدامات پیشگیرانه وضعی بدون رعایت حقوق و آزادی مدنی و سیاسی هستیم.

۳- در دولت اقتدارگرایی فراگیر قسمت اعظم سیاست‌های پیشگیری از جرم را نافی حقوق کیفری می‌داند و تأمین امنیت جامعه را با هر وسیله‌ای توجیه می‌کند.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۱۷. پیشگیری اجتماعی از جرم و چالش‌های حاکم بر آن / معصومه خوشدل (۱۳۹۵)	تبیینی - (۱۶۰ صفحه)	پایان نامه کارشناسی ارشد (دانشگاه فردوسی مشهد) (دانشکده علوم اداری و اقتصادی) راهنما: سیدحسین حسینی مشاور: عبدالرضا جوان جعفری بجنوردی	مقدم بودن پیشگیری بر درمان مجرم. شناسایی فاکتورهای جرم‌زا و راهکارهای کاهش آن	کتابخانه‌ای

۱. به عقیده برخی از حقوقدانان، اسلام دارای سیاست جنایی مستقل از سیاست جنایی غربی داشته که بر مبنای اصول چهارگانه توحیدی (اعتقاد، اخلاقی، عبادی و حقوقی) استوار است (ر.ک: فرجی، ۱۴۰۲: ۲).

- ۱- اصلی‌ترین چالش پیشگیری اجتماعی از جرم طولانی بودن نتایج آن است.
- ۲- بهترین مکان برای آموزش شامل خانواده، مدرسه و گروه‌های هم‌سالان است.
- ۳- خانواده نقش بسیار مهم و مؤثری در پیشگیری از جرم از طریق آموزش دارد هم‌چنین چون کودکان در سنین الگوبرداری خیلی سریع از رفتار والدین و اعضای خانواده الگوبرداری می‌نمایند.
- ۴- مدرسه نیز می‌تواند نقش بسزایی در جامعه‌پذیر کردن کودکان ایفا کند.
- ۶- هم‌سالان بر روی رفتار و کردار کودکان و نوجوانان بیشتر از والدین و خانواده تأثیرگذار هستند.

۷- چهارمین عنصر مفید در جامعه‌پذیری کودکان رسانه است، رسانه نقش بسیار مهم را ایفا می‌نماید زیرا عموماً گرایش کودکان و نوجوانان به سوی رسانه است.^۱

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۱۸. تأثیر بحران هویت بر پیشگیری اجتماعی از جرم / شهید شاطری پور اصفهانی و علی نجفی توانا (۱۳۹۵)	تبیینی - (۲۰ صفحه)	مقاله علمی پژوهشی (فصلنامه پژوهشنامه حقوق کیفری)	پیامدهای بحران هویت بر فرایندها و منابع هویت‌سازی مؤثر بر جامعه‌پذیری و تأثیرپذیری پیشگیری اجتماعی از بحران هویت فرهنگی	کتابخانه‌ای روش توصیفی و تحلیلی و منابع مکتوب

۱- امروز آشنایی و درک فزاینده‌ای نسبت به نیاز پیشگیری اجتماعی به‌جای استفاده از راهبردهای ترمیمی در جوامع در حال شکل‌گیری است که به موجب آن بایستی عوامل فرهنگی و اجتماعی جرم را ریشه کن شوند.

۲- در راهبرد پیشگیرانه بایستی مقتضیات و حساسیت‌های فرهنگ و نظام فرهنگی به‌عنوان فضا و زیرساخت توسعه انسانی مورد توجه قرارگیرد و هیات اجتماعی (جامعه مدنی، سازمان‌های مردم‌نهاد و دیگر کنشگران) توانایی‌های لازم برای مدیریت پیشگیری پایدار بر مبنای واقعیات نظام فرهنگی و اجتماعی را فراگیرند. از مشارکت و خلاقیت جامعه برای پیشگیری اجتماعی استفاده شود و جامعه قابلیت و توان لازم برای مقابله با آسیب‌های اجتماعی را بیاموزد.

۱. این فضا در عصر حاضر می‌تواند زمینه‌ساز سوءاستفاده‌های جنسی فراوانی از کودکان و نوجوانان شود (برای مطالعه بیشتر ر.ک: احسان‌پور، قدمی عزیزآباد، ۱۴۰۳: ۱).

۳- راهبرد پیشگیری اجتماعی از جرم در فضای جهانی شدن فرهنگ و درحالی که عوامل متعددی بیرون از اراده دولت‌ها بر فرهنگ پذیری تأثیر می‌گذارد و موجب بی‌بستر شدن و تضعیف روابط اجتماعی می‌گردند، مستلزم پیوستی است که در آن الزامات فرهنگی پیشگیری اجتماعی از جرم مورد توجه قرار گیرد.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۱۹. واکاوی افکار عمومی نسبت به پیشگیری از جرم (مورد مطالعه شهر تهران) / هانیه مهدی زاده پایدار و شادی عظیم زاده (۱۳۹۶)	تبیینی کاربردی پیمایشی و پرسشنامه در سه گروه: افراد عادی، نخبگان و مجرمین با جامعه آماری هر گروه ۱۱۰ نفر در رده سنی ۲۰-۵۰ سال (۲۷ صفحه)	مقاله علمی ترویجی (نشریه مطالعات پیشگیری از جرم)	توجه افکار عمومی به‌عنوان یکی از متغیرهای مهم و اساسی برای پیشگیری از جرم	کتابخانه‌ای

۱- توجه به افکار عمومی به اندازه‌ای حائز اهمیت است که امروزه هر حکومتی به همان اندازه که دارای پشتوانه افکار عمومی است نیرومند یا توان خواهد بود. این اهمیت به حدی است که برخی از جرایم همچون جرایم خشونت‌آمیز تحت تأثیر رسانه‌ها موجب تهییج احساسات افکار عمومی و شکل‌گیری ساست‌های کیفرگرایانه می‌گردد.

۲- پیشگیری از جرم یک وظیفه عمومی و اجتماعی است و انجام آن صرفاً محدود به وظایف دولت‌ها نیست بلکه همه ارکان حکومت باید در تحقق آن نقش داشته باشند.

۳- مردم همواره ترجیح می‌دهند قبل از وقوع جرم از آن پیشگیری شود.

۴- رویکرد عموم مردم در خصوص پیشگیری کیفری از جرائم مبتنی بر سخت‌گیری کیفری و حرکت به سمت کیفرگرایی است.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۲۰. رابطه مشارکت اجتماعی با پیشگیری اجتماعی از جرم / اصحاب حبیب زاده، هوشنگ فرجی (۱۳۹۶)	تبیینی پیمایشی جامعه آماری شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر بیجار گروس حجم نمونه ۳۸۰ نفر (۳۷ صفحه)	مقاله علمی پژوهشی (پژوهش‌نامه مددکاری اجتماعی)	افزایش مشارکت اجتماعی در پیشگیری از جرم	کتابخانه‌ای

۱- بین تمام ابعاد مشارکت اجتماعی و گرایش به پیشگیری از جرم، رابطه مثبت و معنادار وجود

دارد.

۲- مشارکت و فعالیت‌های دینی رابطه مثبت و معناداری با گرایش به پیشگیری اجتماعی از جرم

دارد.

۳- مشارکت سمن‌ها نیز رابطه مثبت و معناداری با گرایش به پیشگیری اجتماعی دارد.

۴- از بین شاخص‌های مشارکت اجتماعی، متغیر مشارکت محلی نیز رابطه مثبت و معناداری با

متغیر گرایش به پیشگیری اجتماعی از جرم را نشان می‌دهد.

۵- بدون همکاری مردم نمی‌توان در امر پیشگیری از جرم موفق بود.

۶- مشارکت مردم در امر پیشگیری متناسب با مقدورات هر جامعه‌ای متفاوت خواهد بود لیکن

در هر حال مشارکت یا همیاری مردم در پیشگیری از وقوع جرم به عنوان پیشگیری اجتماعی بهترین

نوع پیشگیری است.

ابزار	تمرکز	نوع منبع و محل نشر	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	عنوان / محقق یا محققان و سال
فرا تحلیل (کمی) باهداف تعیین اندازه اثر پژوهش‌ها منابع مکتوب شامل کتاب و مقالات داخلی و خارجی که به روش پیمایشی و نظرسنجی	عوامل مؤثر در پیشگیری از جرم	مقاله علمی پژوهشی (پژوهش‌های مدیریت انتظامی (مطالعات مدیریت انتظامی)	تبیینی جامعه آماری ۳۰ مطالعه که ۱۸ سند به‌عنوان حجم نمونه برحسب داشتن ضریب همبستگی، اعتبار مقاله، کیفیت انتشار و اطلاعات روشی انتخاب شده‌اند. (۲۲ صفحه)	۲۱. فراتحلیل عوامل مؤثر بر پیشگیری از وقوع جرم / طاها عشایری و فاطمه نامیان (۱۳۹۷)

۱- سرمایه اجتماعی، دین داری، تعامل انتظامی نظارت اجتماعی (رسمی و غیر رسمی) عوامل

محیطی و رسانه‌های جمعی بر پیشگیری از جرم تأثیر داشته و بیشترین اندازه اثر مربوط به دین داری

(۰/۳۹۲) و کمترین عوامل محیطی (۰/۲۵۹) است.

۲- یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که پیشگیری از جرم به عنوان متغیر وابسته اصلی تأثیرپذیر

از سرمایه اجتماعی (۲/۳۸- اندازه اثر ۳) دین داری (۰/۳۹۲- اندازه اثر) عوامل انتظامی (۰/۲۱۷-

اندازه اثر) نظارت (۰/۳۱۶- اندازه اثر) عوامل محیطی (۰/۲۵۹- اندازه اثر) و رسانه‌های جمعی

(۰/۲۶۱- اندازه اثر) بوده و در مجموع پژوهش فعلی ۰/۳۳۹ از تغییرات پیشگیری از جرم را تبیین

کرده است.

۳- راهبرد اصلی پیشگیری از جرم نظام برنامه ریزی است.

۴- سازوکار اصلی کاهش جرم در جامعه رویکرد پیشگیری از جرم است.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۲۲. نقش نهادهای اجتماعی در پیشگیری از جرم / اصغر امیدوند (۱۳۹۶)	تبیینی - (۲۲۰ صفحه)	کتاب (انتشارات مجید)	نقش نهادهای اجتماعی و مشارکت عمومی در کاهش آمار بزهکاری	کتابخانه‌ای

۱- قانون‌گذار با بکار بردن یک سیاست درست راهبردی می‌تواند در تدوین قوانین و مقررات کیفری طوری عمل نماید که اهداف سیاست جنایی نوین که پیشگیری از جرایم با مشارکت افراد جامعه و نهادهای اجتماعی است را مورد توجه خود قرار داده و با محول کردن وظیفه بیشتر به نهادهای اجتماعی قوانین مدون را با سیاست جنایی هماهنگ نماید.

۲- در تدوین سیاست‌های راهبردی باید به کارکردهای آشکار و نهان نهادهای اجتماعی توجه نمود و برای هر کدام برنامه‌ریزی دقیقی انجام دهد برای نمونه ممکن است یک نهاد اجتماعی مردمی برای کاهش جرم و از بین بردن فقر نسبی در یک جامعه اقدام به اشتغال‌زایی نماید که این اشتغال‌زایی هدف و کارکرد آشکار اوست و در این بین موجب مهاجرت یا حاشیه نشینی گردد.

۳- در تدوین سیاست‌های کلی باید به کارکردهای منفی یک نهاد اجتماعی که ممکن است متناقض با ارزش‌های یک جامعه باشد توجه گردد. (برای نمونه اگر نهاد مردمی در جهت حمایت از همجنس‌گرایی در جامعه شکل بگیرد این فعالیت می‌تواند با ارزش‌های جامعه متناقض باشد)

۴- شرکت دادن مردم در نظام عدالت کیفری و تشکیل تشکل‌های مردمی می‌تواند باعث تراکم زدایی از سیستم قضایی و هم‌زمان، افزایش کارایی و سرعت بخشی به عملکرد این سیستم شود و تقلیل بودجه دادگستری را به دنبال بیاورد.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۲۳. نقش رسانه و مطبوعات در پیشگیری از جرم / علیرضا برنجی باقری (۱۳۹۹)	تبیینی - (۱۹۵ صفحه)	کتاب (انتشارات پلک)	نقش رسانه‌های همگانی در انتقال آموزه‌های زندگی جمعی به مخاطبین و پیشگیری از جرم مورد	کتابخانه‌ای

۱- نقش رسانه‌های همگانی در انتقال آموزه‌های زندگی جمعی به مخاطبین و پیشگیری از جرم مورد تصدیق نظریه پردازان علوم اجتماعی قرار دارد.

۲- رسانه‌های جمعی با ایفای نقش اطلاع رسانی و ترویج الگوهای زندگی سالم در پیشگیری

جرم و کاهش جرائم تأثیر دارند

۳- با استفاده از رسانه می‌توان نوعی تمرکزگرایی در زمینه پیشگیری از جرم را در جامعه به وجود آورد.

۴- وجود ویژگی‌هایی همچون وسعت بالای انتشار، فراوانی و گوناگونی محتوا و نفوذ بیش از حد در توده مردم و سایر ویژگی‌ها می‌تواند در برنامه‌های پیشگیری کوتاه مدت مورد استفاده قرار گیرد.

۵- زمینه‌ها و بسترهای لازم برای تحقق سیاست‌های اجتماعی و فرهنگی پیشگیری از جرم در کشور ما چندان توسعه یافته نیست. به نظر می‌رسد که دستیابی به این اهداف، رهیافتی جز مشارکت تمام نهادها و مؤسسات با اتکا به شیوه‌های نوین پیشگیری از جرم نخواهد داشت.

۶- رسانه‌های جمعی با شناخت آسیب‌های مختلف اجتماعی و گزارش آن به کنشگران اجتماعی، نسبت به گسترش ناهنجاری‌های اجتماعی هشدار می‌دهند و کنشگران را از نوع رفتارها و خرده فرهنگ‌های کجرو آگاه می‌کنند تا براساس آن حرکت کنند.

۷- رسالت رسانه ایجاب می‌کند که ابعاد، نوع و کیفیت شکسته شدن هنجارها و ارزش‌های اجتماعی را منعکس کند تا اعضای جامعه بتوانند با درکی همه جانبه ضمن خود داری از انحراف‌های اجتماعی از شکسته شدن هنجارهای مقبول جلوگیری کنند.

۸- نهادهای جامعه مدنی در زمینه پیشگیری از جرم دارای سه نوع کارکرد هستند. یکی از آن مربوط به نقش آموزشی نهادها و تأثیر آنها از طریق آموزش در راستای اجتماعی کردن افراد است. دومین نقش، نقش حمایت از افرادی است که ممکن است در معرض جرایمی قرار گیرند.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۲۴. تعامل پلیس و تلویزیون؛ پیشگیری از جرم یا آموزش جرم / محمد قاسمی (۱۳۹۶)	تبیینی کاربردی و از نظر شیوه اجرا کیفی سریال‌های پلیسی پرمخاطب تلویزیون ایران در پنج سال اخیر تشکیل داده‌اند و از بین آن‌ها سریال‌های «زخم»، «رهایی» و «میکایل» مبنای تحلیل قرار رفته‌اند. (۲۰ صفحه)	مقاله علمی پژوهشی (نشریه علمی پژوهش‌های دانش نظامی دانشگاه علوم انتظامی امین)	نقش رسانه‌های جمعی به‌ویژه تلویزیونی در بسترسازی افکار عمومی و تأمین امنیت و پیشگیری از وقوع جرم	مشاهده و تجزیه و تحلیل که بر اساس توافق نظرات و آرا صاحب‌نظران و اساتید حوزه رسانه و جرم است

۱- ترویج نمایش خشونت در رسانه‌های گروهی باعث افزایش جرم می‌گردد.

۲- نمایش خشونت بیش از حد در رسانه باعث افزایش ترس از جرم می‌شود.

۳- نتایج پژوهش نشان داد که ۲۰ درصد محتواهای پلیسی سریال‌های مرد بررسی را آموزش جرم، ۲۷ درصد آن‌ها را توانمندی پلیس و پیشگیری از جرم، ۲۱ درصد رواج ارزش‌های مثبت، ۱۳ درصد رواج ارزش‌های منفی و ۱۸ درصد را وظایف رسانه‌ای تشکیل داده است.

بنابراین، سریال‌های پلیسی می‌تواند به عنوان ابزار مؤثری در پیشگیری از جرم مورد استفاده قرار گیرد.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۲۵. تحولات راهبرد پیشگیری از جرم در مدل مردم‌سالار سیاست جنایی / شهرداد دارابی (۱۳۹۷)	تبیینی - (۱۹ صفحه)	مقاله علمی پژوهشی (دیدگاه‌های حقوق قضایی)	تحولات راهبرد پیشگیری از جرم در مدل مردم‌سالار سیاست جنایی	کتابخانه‌ای (منابع مکتوب)

۱- در عرصه پیشگیری از جرم تمسک به تدابیر پیشگیرانه ایجابی و اقتناعی با رعایت نسبتاً قوی از حقوق کیفری راهبرد اصلی است.

۲- نظام‌های سیاسی بر اساس جهان بینی و رویکرد ارزشی نهادینه شده خود، ساختارهای متناسب را در قابل سیاست جنایی بنا می‌نهند.

۳- نظام‌های دموکراتیک به طور معمول با تأسی از یافته‌های مطالعات جرم‌شناختی به خصوص جرم‌شناسی انتقادی، مجرمیت را بر اساس وجود فاصله طبقاتی میان اقشار مختلف جامعه، فشار ناشی از خلأ میان وسایل ساختاری و اهداف مورد نظر، عدم توزیع منابع ثروت و افزایش اختیارات ضابطین و قضات در برچسب زنی تبیین می‌کردند و دامنه مسئولیت شخص بزهکار را تقلیل می‌دادند.

۴- سیاست جنایی جرم‌شناختی زمانی کارا و عملی خواهد بود که داده‌های قابل استفاده برای برنامه ریزی و سیاست گذاری در این زمینه، نتایج مطالعات و تحقیقاتی باشد که بر روش‌ها و ابزارهای قابل اعتماد انجام شود.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۲۶. تأثیر فرایند عدالت ترمیمی در پیشگیری از	تبیینی -	پایان نامه کارشناسی ارشد	توجه به عدالت ترمیمی در	توصیفی و تحلیلی

کتابخانه‌ای و مراجعه به اسناد و مدارک	برنامه‌های عدالت کیفری و پیشگیری از جرم		(۱۰۵ صفحه)	جرم با نگاهی به جایگاه آن در حقوق کیفری ایران / فریده قاسمیان (۱۳۹۲)
---	---	--	------------	--

۱- سازکارهای عدالت ترمیمی با اعمال سیاست‌های جرم‌زدایی قضایی و کیفر زدایی، امروزه نه تنها کارآمدی خود را در رسیدگی به جرائم کم‌اهمیت و جزئی نشان داده است بلکه در صورت ایجاد بستر و فرهنگ‌سازی مناسب اجتماعی، می‌تواند در حل و فصل جرائم سنگین نیز مؤثر واقع شود.

۲- بررسی هزینه‌ها و صرفه‌جویی در نظام عدالت کیفری یکی از شاخص‌های مهم در سنجش کارکرد نظام عدالت کیفری است. سیاست‌گذاران جنایی برای ارزیابی کارکرد نظام عدالت کیفری از مؤلفه‌های اقتصادی بهره می‌گیرند تا روش‌های کاربردی را انتخاب کنند.

۳- نهادینه سازی مراکز و انجمن‌های حمایتی از بزه دیده

۴- تأکید بر جبران خسارت و حمایت تمام‌قد معاضدتی، مالی و... از بزه دیده

۵- ایجاد سازوکار مواجهه بزه‌کار و بزه دیده جهت مشاهده میزان خسارت وارده به بزه دیده و

تقویت حس مسئولیت پذیری

۶- حرکت سریع و تمام‌قد قانون‌گذار برای اتخاذ راهکارهای حمایتی از بزه دیدگان جرایم.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۲۷. بازدارندگی و نقش آن در پیشگیری از جرم / حسن دادبان و سارا آقایی (۱۳۸۸)	تبیینی و از نظر شیوه اجرا کیفی - (۲۴ صفحه)	مقاله علمی پژوهشی (فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی)	تأثیر بازدارندگی در پیشگیری از جرایم	توصیفی و تحلیلی - کتابخانه‌ای

۱- باید پیشگیری از جرم به موازات جرایمی که مورد تحول قرار گرفته و با راهکارهای جدید صورت می‌پذیرد، متحول شود.

۲- پیشگیری از جرم در گرو افزایش حتمیت و قطعیت جرم است.

۳- اطلاع فرایند دادرسی که موجبات وقفه میان جرم و مجازات را فراهم می‌آورد نه تنها نقش اربابی کیفرها را از میان می‌برد بلکه خود مشوق بزهکاری است.

۴- امروزه به منظور افزایش هزینه‌های جرم تا حدودی به مقوله شدت مجازات به منزله یک ضرورت بازدارنده نگریده می‌شود؛ اما به سبب تبعات منفی برخاسته از این سازکار و هم چنین در

جهت تطابق با بحث انسانی بودن کیفرها، این شدت در اکثریت نظام‌های حقوقی نه همانند گذشته خودسرانه و وحشی بلکه دارای حدودی عاقلانه و عادلانه است.

عنوان / محقق یا محققان و سال	طرح پژوهش / جامعه و حجم نمونه‌ها و تعداد صفحات	نوع منبع و محل نشر	تمرکز	ابزار
۲۸. پیشگیری از جرم در سیاست جنایی ایران (با مطالعه تطبیقی اصول سیاست‌گذاری‌های پیشگیرانه در سیاست جنایی سازمان ملل متحد و دیگر کشورها) / محمد دانش آرا (۱۳۹۷)	تبیینی و از نظر شیوه اجرا کیفی - (۲۱۸ صفحه)	کتاب تألفی (انتشارات مجد) با رهنمودهای دکتر امیرحسن نیازپور و دکتر علی صفاری و دیباچه‌ای از دکتر صفاری	بررسی اصول حاکم بر پیشگیری از جرم در سیاست جنایی ایران بر محور اصول قانون اساسی و قوانین فروتقنیتی	توصیفی و تحلیلی - کتابخانه‌ای

- فرایند پیشگیری از جرم یک فرایند مدیریت مدار (مدیریتی) است و از این حیث دقیقاً و صف یک «نظام» (سیستم) را دارد.
- تجربه نشان داده است که دولت‌ها شاید به تبعیت از افکار عمومی، تمایل بیشتری به پاسخ‌های سرکوب‌گرایانه و واکنشی به جرم داشته و بر همین اساس مباحث پیشگیری در اکثر موارد در اولویت نخست نظام سیاست جنایی قرار ندارد.
- عدم انتشار آمار جنایی و عدم دستیابی پژوهشگران به این آمار می‌تواند از بررسی‌های علمی و ارائه راهکارهای پیشگیرانه کارشناسانه جلوگیری نماید.
- ساختار دیوسالارانه و طولانی جهت گرفتن اخذ مجوز تحقیقات پژوهشی مانند مصاحبه با قضات و... موجب عدم تمایل پژوهشگران به بررسی‌های و عدم ارائه راهکارها و در نتیجه محروم ماندن سیستم حقوقی و کیفری از تحقیقات پژوهشگران می‌گردد.
- برنامه‌های پیشگیری از جرم نیازمند سنجش دقیق تر برنامه‌ریزی و اجرا در هر مورد خاص دارد. در دولت‌هایی که واکنشی سرکوب‌گرایانه بر بروز جرایم دارند تفسیر موسع از پیشگیری (اعم از پیشگیری کیفری و غیرکیفری) را پذیرفته‌اند.
- برای شورای عالی پیشگیری تعداد اعضای زیادی اعضا در نظر گرفته شده است که این موضوع تصمیم‌گیری راجع به سیاست‌گذاری در جهت برنامه‌های پیشگیری از جرم را سخت یا مشکل مواجه می‌سازد.
- در سیاست‌های جنایی باید حقوق بشر رعایت گردد. رعایت حقوق بشر صرفاً محدود به

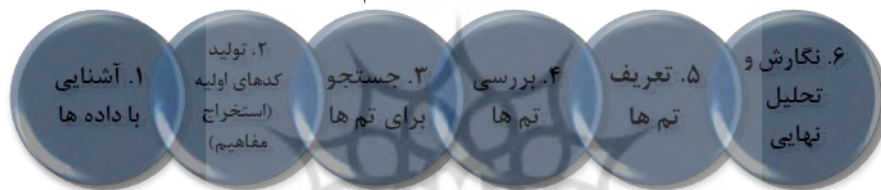
وظایف و اختیارات دولت نسبت به شهروندان نیست بلکه شامل وظایف و اختیارات شهروندان نسبت به یکدیگر نیز می‌گردد.

۷. پیشگیری از جرم یک معقوله فراقوه‌ای و فرابخشی است و اخذ نتیجه در آن نیازمند مشارکت و همکاری همه نهادها با رویکرد فراگیر است.

۲. تجزیه و تحلیل و تلفیق یافته‌های کیفی پس از استخراج اطلاعات

در این مرحله، بر اساس روش تحلیل محتوای کیفی و استخراج مضامین، داده‌ها مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته و طی چند مرحله، آماده‌سازی (تعمیق در داده‌ها و درک متون) و سازمان‌دهی (کدگذاری و صورت‌بندی مقوله‌ها) شدند و از آنها گزارش‌گیری صورت پذیرفت. نمودار زیر، نمایانگر مراحل تحلیل تماتیک است که در این پژوهش از آن بهره‌گرفته شده است.

نمودار شماره (۳) شش مرحله‌ای براون و کلارک (Braun & Clarke) برای انجام تحلیل تماتیک (قاسمی، هاشمی، ۱۳۹۸: ۱۲)

۳. گزارش جامع تحلیل تماتیک: پیشگیری اجتماعی از جرم و نقش سیاست‌گذاری و قانون‌گذاری

پیشگیری اجتماعی از جرم به‌عنوان یکی از مؤثرترین رویکردهای کاهش جرم، بر تغییر شرایط اجتماعی تمرکز دارد تا از رهگذر آن رفتار مجرمانه را محدود کند. در این رویکرد، عوامل فرهنگی، آموزشی و اجتماعی مورد توجه قرار می‌گیرند. با استفاده از الگوی شش مرحله‌ای براون و کلارک برای تحلیل تماتیک، داده‌های موجود از پژوهش‌ها در خصوص پیشگیری اجتماعی از جرم بررسی می‌شوند. هدف این تحلیل، ارائه گزارشی تخصصی در زمینه سیاست‌گذاری و قانون‌گذاری برای پیشگیری اجتماعی از جرم است.

۱-۳. مرحله نخست: آشنایی با داده‌ها (Familiarization with the data)

نخستین مرحله جهت دستیابی به تحلیل مضمون این است که اطلاعات خود را بشناسیم. مهم است که قبل از شروع به تجزیه و تحلیل جداگانه واحدهای تحلیل مثل مصاحبه‌ها، یک نمای کلی از تمام داده‌هایی که جمع‌آوری کرده‌اید، داشته باشیم. بعد از آشنایی با بدنه و کلیات دانش انباشته می‌بایست به سراغ «تولید کدهای اولیه» رفته و از یادداشت‌برداری‌های موجود در راستای تحقیق بهره‌گفت تا سوگیری خاصی ایجاد نگردد؛ زیرا تصورات پیشینی ممکن است تحقیق را تحت الشعاع قرار دهند و پژوهشگر را منحرف نمایند. در این مرحله از تحلیل تماتیک، داده‌های موجود که شامل

مجموعه‌ای از پژوهش‌ها در زمینه پیشگیری اجتماعی از جرم است، به دقت بررسی شدند.
۲-۳. مرحله دوم؛ تولید نمونه کدهای اولیه (استخراج مفاهیم از عبارات‌های معنایی -

(Generating initial codes)

در این مرحله از داده‌های استخراجی و منتخب کدگذاری به عمل می‌آید؛ بدین معنا که بخش‌های مهم منابع منتخب، جهت توصیف محتوا برجسته می‌شود. به عبارت دیگر در این مرحله، کدهای اولیه به معنای استخراج مفاهیم اولیه از عبارات‌های معنایی نگارشی استخراج می‌گردند. (کدهای اولیه = کدهای مفهوم)

جدول شماره (۵) نمونه‌ای مختصر از تولید کدهای اولیه (استخراج مفاهیم)

عبارت معنایی	کد اولیه مفهوم
این تم به اهمیت تطبیق سیاست‌ها با فرهنگ و شرایط اجتماعی هر جامعه اشاره دارد.	بومی‌سازی سیاست‌های پیشگیری اجتماعی
سیاست‌گذاری دقیق و مبتنی بر داده‌های اجتماعی و اقتصادی نقش مهمی در موفقیت پیشگیری اجتماعی ایفا می‌کند.	سیاست‌گذاری جنایی
قوانین شفاف که به طور مستقیم به تقویت نهادهای اجتماعی کمک می‌کنند، از پیش‌نیازهای موفقیت پیشگیری اجتماعی هستند.	قانون‌گذاری شفاف و کارآمد

۳-۳. مرحله سوم؛ جستجوی مضامین (تم‌ها) (Searching for themes) و توضیحات مضامین

در این مرحله از پژوهش، مفاهیمی که به صورت کدهای باز اولیه (کدگذاری‌های باز به صورت خط‌به‌خط از داده‌های منابع منتخب انجام می‌شود) استخراج شده بودند، در مضامین (تم‌های) موسع‌تر سازماندهی شده و مضامینی که توصیفی هستند، یعنی گزاره‌های دارای اطلاعات مرتبط دارند که سطح ارتباط آن‌ها محدود به یک تم نیست، در دیگر تم‌ها و دسته‌بندی‌ها ایجاد می‌شوند. به عبارت ساده‌تر، ما در این مرحله به دنبال نوعی الگوسازی هستیم. البته برای این دسته‌بندی و الگوسازی قوانین و چارچوب محکم و دقیقی وجود ندارد و تنها معیار مورد استفاده در این مورد، می‌تواند میزان هم‌پوشانی کد و تم‌ها باشد؛ لذا در این مرحله ممکن است برخی از کدهای مجهول حذف یا خود تبدیل به مضمون شوند.

جدول شماره (۶) نمونه مختصر از تولید تم‌های فرعی (کدگذاری محوری)

تم اصلی	تم فرعی	توضیحات
ارتقای آگاهی اجتماعی	آموزش همگانی، رسانه‌ها	رسانه‌ها و آموزش عمومی باعث افزایش آگاهی افراد نسبت به جرایم و راه‌های پیشگیری از آن می‌شود (ایزدی، ۱۳۹۹: ۲۵)

تقویت سرمایه اجتماعی	مشارکت مردمی، نهادهای اجتماعی	افزایش مشارکت مردم در نهادهای اجتماعی به کاهش جرم کمک می‌کند (ساریخانی، ۱۳۹۵: ۳۷)
عدالت ترمیمی	شرمساری بازپذیرکننده، میانجی‌گری	استفاده از شرمساری بازپذیرکننده و برنامه‌های میانجی‌گری به بازگشت مجرمان به جامعه کمک می‌کند (نجفی، ۱۳۹۱: ۴۲)
پیشگیری فرهنگی	فرهنگ‌سازی، تقویت هنجارها	فرهنگ‌سازی از طریق آموزش و نهادهای فرهنگی، به ایجاد هنجارهای اجتماعی کمک می‌کند (محمدی، ۱۳۹۲: ۱۱۳)
پیشگیری از تکرار جرم	بازپذیری اجتماعی، اشتغال مجدد	اشتغال مجدد و بازپذیری مجرمان در جامعه به کاهش تکرار جرم کمک می‌کند (رضائیان، ۱۳۹۴: ۱۵۰)
نقش نهادهای مذهبی	آموزه‌های دینی، نقش خانواده	نهادهای مذهبی از طریق آموزه‌های دینی به تقویت اخلاق اجتماعی و کاهش جرم کمک می‌کنند (حاجی تبار، ۱۳۹۸: ۲۲)
شفافیت در سیاست جنایی	کاهش فساد، افزایش پاسخگویی	شفافیت در نهادهای حکومتی باعث کاهش فساد و افزایش پاسخگویی می‌شود (ساریخانی، ۱۳۹۳: ۲۷)
پیشگیری رشد مدار	آموزش و پرورش، توسعه فردی	آموزش و پرورش در تقویت هویت فردی و پیشگیری از بزهکاری نقش دارد (خصاف، ۱۳۹۵: ۲۰۳)
پیشگیری جامعه‌مدار	تغییرات محیط اجتماعی، نهادهای اجتماعی	تغییرات در محیط اجتماعی و تعاملات نهادهای اجتماعی، به کاهش بزهکاری کمک می‌کند (شاطری پور، ۱۳۹۵: ۲۰)
پیشگیری اجتماعی	سرمایه اجتماعی، سیاست‌های مسکن	بهبود سرمایه اجتماعی و سیاست‌های مسکن باعث کاهش زمینه‌های بزهکاری می‌شود (اقبال محمدی، ۱۳۹۲: ۱۱۳)
پیشگیری از جرم سازمان‌یافته	کنترل منابع مالی، تقویت نهادهای نظارتی	کنترل منابع مالی و تقویت نظارت بر نهادها، مانع از وقوع جرم‌های سازمان‌یافته می‌شود (قماشی، ۱۳۹۶: ۳۰)
پیشگیری مبتنی بر جامعه	تقویت هویت اجتماعی، افزایش همکاری	تقویت هویت اجتماعی و افزایش همکاری‌های محلی باعث کاهش وقوع جرایم محلی می‌شود (برنجی باقری، ۱۳۹۹: ۱۹۵)

۴. گام ششم: گزارش^۱

بر اساس فرایند فرا ترکیب و تحلیل تماتیک، یافته‌های استخراج‌شده از منابع منتخب در چند مضمون اصلی سازمان‌دهی و تحلیل شدند. این گزارش نه صرفاً مرور مؤلفه‌ها، بلکه تبیین روابط

1. Producing the report

علی و کاربردی‌سازی داده‌ها برای سیاست‌گذاری و تقنین است. نخست، نقش نهادهای حکمرانی و قوه مجریه برجسته شده و شواهد نشان داد که بسیاری از عوامل ساختاری جرم‌زا در حوزه اقتصاد، اشتغال و مسکن تنها از طریق سیاست‌گذاری اجرایی قابل کنترل هستند. بر این اساس، قانون‌گذاری باید با واگذاری اختیارات روشن به قوه مجریه و الزام آن به برنامه‌ریزی‌های اجتماعی و اقتصادی همراه گردد. بدون چنین پیوندی، اقدامات دستگاه قضایی در حوزه پیشگیری کارایی محدودی خواهد داشت.

دوم، سرمایه اجتماعی و مشارکت عمومی به عنوان یکی از قوی‌ترین مؤلفه‌های پیشگیری مطرح گردید. مطالعات مختلف نشان داده‌اند که هرچه میزان اعتماد اجتماعی و فعالیت نهادهای مدنی بیشتر باشد، نرخ جرم کاهش می‌یابد. سازوکار اصلی در اینجا «نظارت اجتماعی غیررسمی» و «شبکه‌های حمایتی» است که هزینه ارتکاب جرم را بالا می‌برد و هنجارهای اجتماعی را تقویت می‌کند؛ از این رو، سیاست‌گذار باید برای تقویت نهادهای مدنی، ایجاد بستر مشارکت محلی و حمایت از سمن‌ها چارچوب‌های قانونی مشخص تدوین نماید.

سوم، آموزش و جامعه‌پذیری به ویژه در محیط خانواده و مدرسه، نقشی محوری در شکل‌گیری یا جلوگیری از رفتارهای مجرمانه دارد. یافته‌ها نشان دادند که آموزش مهارت‌های زندگی، کنترل هیجانات و ارتقای آگاهی اجتماعی می‌تواند زمینه‌های جرم‌زا را کاهش دهد؛ در این زمینه، توصیه سیاستی آن است که قوانین آموزش عمومی و نظام آموزشی رسمی به صراحت تکالیفی در حوزه پیشگیری اجتماعی داشته باشند و نهادهای آموزشی از حمایت‌های قانونی لازم برخوردار شوند.

چهارم، نهادهای مذهبی و فرهنگی به عنوان حاملان ارزش‌ها و هویت اجتماعی به صورت مستقیم و غیرمستقیم در منابع مطالعاتی مطرح شده‌اند؛ و نتایج نشان‌گر این موضوع است که آموزه‌های دینی و فرهنگی از طریق تقویت هنجارهای اخلاقی و شبکه‌های حمایتی بر کاهش جرم اثرگذارند؛ با این حال، چالش اصلی در این حوزه تشتت تفاسیر و نبود چهارچوب ملی منسجم است؛ البته چارچوب ملی منسجم بدین معنا نیست که همه فرهنگ‌های موجود در جامعه یکسان تلقی شوند بلکه باید برای هر شهر و شهرستان و استان یک بخش مجزای فرهنگی در نظر گرفت، بر این اساس، قانون‌گذار می‌تواند با تدوین سیاست‌های هماهنگ و شفاف، نقش نهادهای مذهبی و فرهنگی را در پیشگیری اجتماعی روشن سازد و از ظرفیت آن‌ها به صورت هدفمند استفاده کند. (در صورت لزوم نیز می‌تواند یک سنجه عملکردی را تعیین و حمایت‌ها را بر اساس میزان موفقیت این نهادها کاهش یا افزایش دهد.)

پنجم، وضعیت اقتصادی و ساختارهای شهری مانند فقر، بیکاری، حاشیه‌نشینی و

نابسامانی‌های مسکن به عنوان بسترهای اصلی جرم‌زا شناخته شدند. یافته‌ها حاکی از آن است که هرگونه سیاست جنایی بدون مداخله اقتصادی و شهری کارآمد نخواهد بود؛ لذا توصیه اصلی این است که قوانین توسعه شهری و اقتصادی باید صراحتاً مداخلات پیشگیرانه از جرم را به عنوان یکی از اهداف خود گنجانده و از تمامی نظریات و ظرفیت‌های علمی و نظریات کارشناسان همراه با پیوست علمی بهره بگیرند.

ششم، رسانه‌ها و افکار عمومی دوگانه‌ای از فرصت و تهدید را شکل می‌دهند. رسانه‌ها می‌توانند ابزار آموزش همگانی و ارتقای آگاهی باشند، اما در صورت بازنمایی نادرست خشونت، می‌توانند به افزایش ترس اجتماعی و حتی آموزش غیرمستقیم جرم منجر شوند. بنابراین سیاست‌گذاری رسانه‌ای باید همراه با ضوابط تقنینی روشن در زمینه آموزش و بازنمایی رفتارهای مجرمانه و همواره با توجه به نظریات جرم‌شناسان باشد.

هفتم، نقش نظام عدالت کیفری و تقنین به طور مستقیم در فرآیند جرم‌زایی یا پیشگیری اثرگذار است. قوانین مبهم، غیرقابل اجرا یا برچسب‌زننده خود می‌توانند جرم‌زا باشند. در مقابل، قوانین شفاف، حمایتگر و همسو با عدالت ترمیمی می‌توانند بستر بازپذیری اجتماعی و کاهش تکرار جرم را فراهم کنند؛ یافته نشان می‌دهد که سیاست‌گذاری جنایی باید در گام نخست به اصلاح قوانین و مقررات جرم‌زا توجه کند.

در نهایت، چالش‌های اجرایی و داده‌ای نیز در اغلب منابع مشاهده شد. فقدان نظام آماری جنایی شفاف، پراکندگی نهادی و نبود سازوکارهای ارزیابی از جمله موانع اصلی در کارآمدی سیاست‌ها هستند. بنابراین پیشنهاد می‌شود قانون‌گذار ایجاد یک نظام یکپارچه داده‌های جنایی و الزام دستگاه‌ها به همکاری نهادی را در قالب قانون مدون پیش‌بینی کند. این تحلیل نشان می‌دهد که پیشگیری اجتماعی تنها زمانی به موفقیت می‌رسد که مضامین فوق در قالب سیاست‌ها و قوانین اجرایی-الزام‌آور ترجمه شوند؛ به عبارت دیگر، یافته‌های پژوهشی باید از سطح گزاره‌های کلی فراتر رفته و در نظام تقنینی و نهادی کشور نهادینه گردند.

نتیجه

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که پیشگیری اجتماعی از جرم یک سازه چندوجهی و پیچیده است که تنها با مداخله‌های جزیره‌ای یا سیاست‌های مقطعی حاصل نمی‌شود، بلکه نیازمند رویکردی منسجم، میان‌رشته‌ای و مبتنی بر شواهد است. برخلاف بسیاری از پژوهش‌های پیشین که صرفاً به مرور مؤلفه‌های کلی بسنده کرده‌اند، این پژوهش با تلفیق و تحلیل مضامین مشترک در پی یافتن سازوکارهای اثرگذاری عوامل اجتماعی بر بزهکاری بوده و در همین راستا، توصیه‌هایی

مشخص برای سیاست‌گذاری و تقنین ارائه دهد.

یافته‌ها نشان دادند که سرمایه اجتماعی، آموزش، وضعیت اقتصادی و ساختارهای شهری، رسانه‌ها، نهادهای فرهنگی و مذهبی و کیفیت قوانین و سیاست‌های کیفی از مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده در بروز یا پیشگیری از جرم هستند؛ اما نکته کلیدی این است که این عوامل نه در خلأ، بلکه در تعامل با یکدیگر عمل می‌کنند؛ برای مثال، آموزش زمانی بیشترین اثر را دارد که در بستری از سرمایه اجتماعی قوی و در سایه سیاست‌های رفاهی مؤثر ارائه شود، همچنین قوانین زمانی می‌توانند نقش پیشگیرانه داشته باشند که همسو با سایر نهادها و سازوکارهای اجتماعی طراحی و اجرایی گردند. از منظر سیاست‌گذاری، نتیجه مهم این است که پیشگیری اجتماعی باید به صورت یک سیاست فراگیر و فراقوه‌ای نهادینه شود. این امر مستلزم آن است که قانون‌گذار چارچوبی الزام‌آور برای تقسیم کار ملی در این حوزه تدوین کند. بر این اساس، قوه مجریه مسئولیت مستقیم سیاست‌های اقتصادی، آموزشی و رفاهی را به عهده گیرد؛ قوه قضاییه با جرم‌زدایی و تقویت عدالت ترمیمی مانع جرم‌زایی ساختاری شود؛ و نهادهای فرهنگی، مذهبی و مدنی نیز به طور سازمان‌یافته در فرآیند پیشگیری مشارکت داشته باشند. تنها از رهگذر چنین تقسیم کار قانونی و ساختاری است که می‌توان انتظار داشت نتایج پژوهش‌های علمی به کاهش واقعی و پایدار جرم منجر شوند. از منظر تقنین، چند نکته اساسی باید مد نظر قرار گیرد: نخست آنکه قوانین باید صراحتاً پیشگیری اجتماعی را به عنوان یکی از اهداف خود اعلام و تکالیف نهادهای مختلف را در این زمینه مشخص کنند. دوم، جرم‌زدایی از برخی رفتارهای کم‌خطر و جایگزینی آن‌ها با سازوکارهای حمایتی و آموزشی می‌تواند از برچسب‌زنی و بازتولید جرم جلوگیری کند. سوم، قوانین توسعه‌ای، اقتصادی و شهری باید همسو با اهداف پیشگیری اجتماعی طراحی شوند و صرفاً به شاخص‌های اقتصادی یا کالبدی محدود نشوند. چهارم، نظام آماری و داده‌ای کشور باید به موجب قانون شفاف‌سازی و یکپارچه گردد تا سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد امکان‌پذیر شود.

پیشنهاد‌های این پژوهش را می‌توان در سه سطح خلاصه کرد: ۱- سطح کلان: تصویب چارچوب قانونی ملی برای پیشگیری اجتماعی، ایجاد نهاد هماهنگ‌کننده فرا قوه‌ای و الزام دستگاه‌ها به همکاری نهادی؛ ۲- سطح میانی: اصلاح و شفاف‌سازی قوانین کیفی و اجتماعی، پیش‌بینی تکالیف الزام‌آور برای دستگاه‌های آموزشی و فرهنگی، و ایجاد نظام یکپارچه داده‌های جنایی؛ ۳- سطح خرد: حمایت قانونی از نهادهای مدنی و شوراهای محلی، تنظیم‌گری رسانه‌ای، و اجرای برنامه‌های آموزشی و مهارت‌افزایی در مدارس و جوامع محلی. در نهایت، دستاورد اصلی این پژوهش آن است که نشان می‌دهد فراترکیب یافته‌ها نه تنها می‌تواند به درک عمیق‌تر عوامل جرم‌زا

منجر شود، بلکه ظرفیت آن را دارد که به سیاست‌گذاری و تقنین بومی شده و کاربردی ترجمه گردد؛ به بیان دیگر، پیشگیری اجتماعی از جرم زمانی محقق می‌شود که یافته‌های علمی به زبان سیاست و قانون برگردانده شوند و در قالب مقررات الزام‌آور و سیاست‌های هماهنگ اجرایی شوند؛ این امر مستلزم اراده سیاسی، انسجام نهادی و تداوم در اجراست؛ عواملی که در صورت تحقق، می‌توانند مسیر کشور را به سوی امنیت اجتماعی پایدار و کاهش واقعی جرم هموار سازند.

مضمون اصلی	شرح و شواهد	سازوکار اثرگذاری	مفاهیم کلیدی و سازوکارهای اثرگذاری
سرمایه اجتماعی	افزایش اعتماد و مشارکت اجتماعی	نظارت غیررسمی، شبکه‌های حمایتی	
آموزش و جامعه‌پذیری	نقش خانواده، مدرسه و آموزش عمومی	تقویت کنترل درونی و مهارت‌های زندگی	
اقتصاد و مسکن	تأثیر فقر، بیکاری و حاشیه‌نشینی	کاهش فشار ساختاری از طریق فرصت‌های مشروع	
نهادهای مذهبی/فرهنگی	ترویج ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی	تقویت هویت جمعی و حمایت اجتماعی	
رسانه‌ها	دوگانه فرصت و تهدید در بازنمایی جرم	هنجارسازی یا عادی‌سازی خشونت	
قوانین و نظام عدالت	جرم‌زدایی، شفافیت قوانین	جلوگیری از برچسب‌زنی و بازتولید جرم	

سطح	پیشنهاد‌های کلیدی	کاربرد عملی	سطوح پیشنهادی سیاست‌گذاری و تقنین
کلان	چارچوب قانونی ملی، نهاد هماهنگ‌کننده فرا قوه‌ای	تقسیم کار ملی، انسجام نهادی	
میانی	اصلاح قوانین کیفری و اجتماعی، تکالیف آموزشی و فرهنگی، نظام داده‌ای	کاهش جرم‌زایی ساختاری، شفافیت، تصمیم‌گیری مبتنی بر شواهد	
خرد	حمایت از نهادهای مدنی، تنظیم‌گری رسانه، آموزش مهارت‌های زندگی	توانمندسازی محلی، کاهش فرصت‌های جرم	

منابع

فارسی

- ابراهیمی، شهرام. (۱۳۹۴). پیشگیری از تکرار جرم در پرتو بازپذیری اجتماعی بزهکاران، نشر میزان: تهران.
- احسان پور، سید رضا و قدامی عزیزآباد، مصیب. (۱۴۰۳). مؤلفه‌های سیاست جنایی مطلوب در رابطه با پیشگیری از بزه دیدگی جنسی و دکان در فضای مجازی. فصلنامه علمی دیدگاه های حقوق قضایی، دوره ۲۹، شماره ۱۰۵، (۱-۲۴).
- احمدی، مینا. (۱۳۹۳). رابطه سرمایه روانی و پیشگیری از جرم، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه کاشان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- امیدوند، اصغر. (۱۳۹۶). نقش نهادهای اجتماعی در پیشگیری از جرم، انتشارات مجد: تهران.
- ایزدی، م. (۱۳۹۹). پیشگیری اجتماعی از جرم در ایران: تحلیل سیاست‌گذاری‌ها و تأثیرات اجتماعی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- آقاعلیان، زهرا. (۱۳۹۲). تأثیر سرمایه اجتماعی در پیشگیری از جرم، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کاشان.
- برنجی باقری، علیرضا. (۱۳۹۹). نقش رسانه و مطبوعات در پیشگیری از جرم، چاپ نخست، انتشارات پلک.
- حاجی تبار، حسن. (۱۳۹۸). نقش نهادهای مذهبی در پیشگیری از جرم: چالش‌ها و راهکارهای مقابله با آن، فصلنامه پژوهش‌های فقه و حقوق اسلامی.
- حبیب‌زاده، اصحاب و فرجی، هوشنگ. (۱۳۹۶). رابطه مشارکت اجتماعی با پیشگیری اجتماعی از جرم، پژوهش‌نامه مددکاری اجتماعی، دوره ۴، شماره ۱۱.
- حسن زاده، حاجر. (۱۳۹۳). نقش سرمایه اجتماعی در پیشگیری از جرم، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، دانشکده علوم اجتماعی.
- خصاف، سهیلا. (۱۳۹۵). نقش آموزش همگانی در پیشگیری اجتماعی از وقوع جرم، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه کاشان.
- خوشدل، معصومه. (۱۳۹۵). پیشگیری اجتماعی از جرم و چالش‌های حاکم بر آن، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اداری و اقتصادی دانشگاه فردوسی مشهد.
- دادبان، حسن و آقایی، سارا. (۱۳۸۸). بازدارندگی و نقش آن در پیشگیری از جرم. فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی، دوره ۳۹، شماره ۳ - شماره پیاپی ۳.
- دارابی، شهرداد. (۱۳۹۷). تحولات راهبرد پیشگیری از جرم در مدل مردم‌سالار سیاست جنایی. فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی، دوره ۲۳، شماره ۸۳.
- دارابی، شهرداد و نجفی توانا، علی. (۱۳۹۵). مطالعه تطبیقی راهبرد پیشگیری از جرم در مدل‌های مردم‌سالار و اقتدارگرای فراگیر سیاست جنایی. دو فصلنامه علمی حقوق تطبیقی، دوره ۳، شماره ۱ - شماره پیاپی ۵.
- دانش آرا، محمد. (۱۳۹۷). پیشگیری از جرم در سیاست جنایی ایران (با مطالعه تطبیقی اصول سیاست‌گذاری‌های پیشگیرانه در سیاست جنایی سازمان ملل متحد و دیگر کشورها)، چاپ نخست، تهران: انتشارات مجد.
- دولت کردستانی، اطهره. (۱۳۹۹). فراترکیب سازوکارهای پیشگیری و مبارزه با فساد اداری در ایران (۱۳۹۶-)

- ۱۳۷۰، دانشگاه شهید باهنر کرمان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده حقوق و الهیات.
- رضائیان، سعید. (۱۳۹۴). نقش نهادهای مدنی در پیشگیری از تکرار جرم در مرحله پساکیفی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه کاشان، پردیس خواهران.
- ساریخانی، عادل و سلطانی بهلولی، مریم. (۱۳۹۵). نقش قوه مجریه در پیشگیری اجتماعی از جرم. فصلنامه حقوقی دادگستری، دوره ۸۰، شماره ۹۴.
- سماواتی پیروز، امیر و بیگدلی، حسن. (۱۴۰۰). پیشگیری از جرم در نگاه رهبری، فصلنامه رهیافت‌های پیشگیری از جرم، دوره چهارم، شماره ۱.
- شاطری پور اصفهانی، شهید و نجفی ابرندآبادی، علی حسین. (۱۳۹۱). تأثیر جهانی شدن فرهنگ بر پیشگیری اجتماعی از جرم، فصلنامه مجلس و راهبرد، دوره ۱۹، شماره ۶۹ - شماره پیاپی ۶۹.
- شاطری پور اصفهانی، شهید و نجفی توانا، علی. (۱۳۹۵). تأثیر بحران هویت بر پیشگیری اجتماعی از جرم، فصلنامه پژوهشنامه حقوق کیفری، دوره ۷، شماره ۲ - شماره پیاپی ۱۴.
- عشایری، طاها و نامیان، فاطمه. (۱۳۹۷). فراتحلیل عوامل مؤثر بر پیشگیری از وقوع جرم. پژوهش‌های مدیریت انتظامی (مطالعات مدیریت انتظامی، دوره ۱۴، شماره ۱).
- غلامی، حسین. (۱۳۸۸). شرم و پیشگیری از تکرار جرم. فصلنامه علمی مطالعات پیشگیری از جرم، دوره ۴ شماره ۱۰.
- فرجی، حمید. (۱۴۰۲). شاخصه‌های مبانی نظری سیاست جنایی اسلام، فصلنامه علمی دیدگاه‌های حقوق قضائی، دوره ۲۸، شماره ۱۰۴. (۱۱۸-۸۹).
- قاسمی، محمد. (۱۳۹۶). تعامل پلیس و تلویزیون؛ پیشگیری از جرم یا آموزش جرم. نشریه علمی پژوهش‌های دانش انتظامی دانشگاه علوم انتظامی امین، دوره: ۱۹، شماره: ۱.
- قاسمی، یارمحمدی و هاشمی علی. (۱۳۹۸). انجام پژوهش به روش تحلیل تماتیک؛ راهنمای عملی و گام به گام برای یادگیری و آموزش (مطالعه موردی مصرف موسیقی دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه ایلام)، فصلنامه علمی فرهنگ ایلام، دوره بیستم، شماره ۶۴ و ۶۵ پاییز و زمستان ۷-۳۳.
- قاسمیان، فریده. (۱۳۹۲). تأثیر فرایند عدالت ترمیمی در پیشگیری از جرم با نگاهی به جایگاه آن در حقوق کیفری ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه مازندران.
- کمالی، یحیی. (۱۳۹۶). روش فراترکیب و کاربرد آن در سیاست‌گذاری عمومی، فصلنامه سیاست، دوره ۳۷، شماره ۳.
- محمدی، احمد. (۱۳۹۰). جرم زایی نظام عدالت کیفری و راهکارهای پیشگیری از آن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق، دانشگاه فردوسی مشهد.
- محمدی، اقبال. (۱۳۹۲). عامل شناسی فرهنگی جرم و راه‌های پیشگیری از آن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اقتصادی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- مهدی زاده، هانیه پایدار و عظیم زاده، شادی. (۱۳۹۶). واکاوی افکار عمومی نسبت به پیشگیری از جرم (مورد مطالعه شهر تهران)، نشریه مطالعات پیشگیری از جرم، شماره ۴۴.
- مؤذن زادگان، حسینعلی و افشاری، فاطمه. (۱۳۹۲). نقش رسانه در پیشگیری از جرم در سیاست جنایی ایران،

- فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی، دوره ۱۸، شماره ۶۴ - شماره پیاپی ۶۴.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین. (۱۳۹۱). پیشگیری اجتماعی از جرم و نقش نهادهای آموزشی و مذهبی. فصلنامه پژوهش‌های جنایی، ۱۲(۴)، ۵۵-۷۰.
  - نجفی توانا، علی و شاطری پور اصفهانی، شهید. (۱۳۹۱). پیشگیری اجتماعی از جرم در پرتو تحولات ناشی از جهانی شدن فرهنگ، فصلنامه آموزه‌های حقوق کیفری، دوره ۹، شماره ۴ - شماره پیاپی ۴.
  - وداهیر، ابوعلی. (۱۳۸۹). فراتحلیل مطالعات اجتماعی و فرهنگی مرتبط با سلامت در شهر (حیطه سرمایه اجتماعی و سلامت)، اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران.

انگلیسی

- Crawford, A. (2017). *Crime prevention and community safety: Politics, policies, and practices*. London: Routledge.
- Garofalo, J. (2020). The role of social institutions in crime prevention: A cross-cultural perspective. *Journal of Crime and Justice Studies*, 45(2), 65-85.
- Petticrew, M. & Roberts, H. (2006). *Systematic Reviews in the Social Sciences: A Practical Guide*, Oxford: Blackwell Publishing.

